

NEA ΑΜΑΛΟΘΕΙΑ

Σύμπραξη του 3ου Γυμνασίου Αλεξανδρούπολης «Δόμνα Βισβίζη» & των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Κοινότητας Κινσάσας Λ.Δ. Κονγκό

Μαθητές και πνευματικοί άνθρωποι του τόπου μας μιλούν για το αποτύπωμα του Ελληνισμού της Ανατολής...

“Με τη Μικρασιατική καταστροφή συνέβη μια απίστευτη μετακίνηση πληθυσμών”

Κωνσταντίνος
Κ. Χατζόπουλος

ΣΕΛΙΔΕΣ 3 - 5

“Εμείς εδώ στη Θράκη είμαστε ευλογημένα καταδικασμένοι να ζούμε με τον άλλον”

Αγγέλα
Γιαννακίδου

ΣΕΛΙΔΕΣ 6 - 7

“Το αποτύπωμα των προσφύγων της Μικρασίας”

ΣΕΛΙΔΑ 8

Διήγημα
Η Μικρασία
όπως τη
γνώρισα...

ΣΕΛΙΔΕΣ 10 - 11

“Πολιτισμός είναι να σταθούμε δίπλα στον άνθρωπο”

Μητροπολίτης
Αλεξανδρούπολης
Τραϊανούπολης &
Σαμοθράκης
κ. κ. Άνθιμος

ΣΕΛΙΔΑ 12

Έργο της μαθήτριας
Βοσνιάκου Βασιλικής

Ιχνηλατώντας... τη γη της Ανατολής

Συμπληρώθηκαν εκατό και πλέον χρόνια από τον ξεριζωμό του Ελληνισμού της Ανατολής, και ειδικότερα των Ελλήνων της Ανατολικής Θράκης, της Ιωνίας, της Καππαδοκίας και του Πόντου, μετά από χιλιάδες χρόνια αέναης παρουσίας τους στις περιοχές αυτές.

Η Ελλάδα, παρά τα προβλήματά της, μπόρεσε και σταδιακά ενσωμάτωσε το 1.500.000 προσφύγων, οι οποίοι μετέφεραν, με τα έθιμα τους και τον πολιτισμό τους. Έναν πολιτισμό, που είναι ταυτόσημος με τη δημιουργία, την παραγωγή, την ευστροφία, την πρόοδο και τον μπόλιασαν με τον ντόπιο πληθυσμό, βοηθώντας την Ελλάδα να ορθοποδήσει. Αυτός ο πολιτισμός, οι άνθρωποι και τα μνημεία της Ανατολής, είναι αναγκαίο να αποτελούν και σήμερα γέφυρα επικοινωνίας με την άλλη πλευρά του Αιγαίου, έτσι ώστε να προωθείται η φιλία και όχι η λήθη της ιστορίας.

Αυτή η νέα εκδοτική προσπάθεια είχε, λοιπόν, ως έναυσμα και αφορμή τις εκδηλώσεις μνήμης και τιμής για τους Έλληνες της Ανατολής, που πραγματοποιούνται και φέτος στα σχολεία- όπως ο σχετικός διεθνής διαγωνισμός που προκηρύχθηκε για τον Ελληνισμό της Ανατολής- και παράλληλα την εσωτερική ανάγκη να γνωρίσουμε καλύτερα τα γεγονότα που σχετίζονται με την παρουσία των Ελλήνων στην καθ' ημάς Ανατολή, τη Μικρασιατική Καταστροφή, τον ξεριζωμό, την ενσωμάτωσή τους στον ελλαδικό χώρο και την καθοριστική συμβολή τους στη ζωή και την ανάπτυξη του τόπου.

Αρωγοί στην προσπάθειά μας αυτή, οι ίδιοι οι μαθητές των δύο σχολείων, του 3ου Γυμνασίου Αλεξανδρούπολης «Δόμνα Βισβίζη» και των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Κοινότητας Κινσάσας Α.Δ. Κονγκό, ενός σχολείου της ομογένειας, τα οποία αποφάσισαν να συμπράξουν και να συνεργαστούν, προκειμένου να παραχθεί το τελικό αποτέλεσμα, η εφημερίδα μας. Πολύτιμοι συνεργάτες στην προσπάθειά μας υπήρξαν πνευματικοί άνθρωποι του τόπου μας, τους οποίους και ευχαριστούμε ιδιαίτερα για τη συμβολή τους στο εγχείρημα μας, καθώς η προθυμία τους για να συνδράμουν και η κατάρτισή τους στα θέματα που προσεγγίστηκαν, συνέβαλαν τα μέγιστα στην επίτευξη του στόχου μας. Ευχαριστούμε, ακόμη, τον Διευθυντή του σχολείου μας, κ. Κοσμίδη Ι. και τους συναδέλφους, κ.Φωτάκη Χ. & Τσακίρη Δ. για τη συνδρομή τους.

«Νέα Αμάλθεια» ο τίτλος της εφημερίδας μας. Για να θυμίζει την «Αμάλθεια», τη μακροβιότερη και μια από τις εγκυρότερες ελληνικές εφημερίδες που εκδιδόταν στη Σμύρνη πριν από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Φιλοδοξία μας είναι μέσα από την εκδοτική μας απόπειρα όχι μόνο να αναδυθεί η ιστορία, ο πολιτισμός και η συμβολή του Ελληνισμού της Ανατολής στη διαμόρφωση της πολιτιστικής ταυτότητας της Ελλάδας, καθώς προς την κατεύθυνση αυτή έχουν γίνει πολύ αξιολογικές προσπάθειες, αλλά να αποτελέσει αυτή το εφαλτήριο για να αναδειχθεί η σημασία της συνεργατικής, ανοιχτής στην κοινωνία, πλουραλιστικής εκπαίδευσης η οποία θα πυροδοτεί αξίες, θα προετοιμάζει πολίτες δημοκρατικά ενεργούς, με ευαισθησίες, που θα αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, θα ερευνούν, θα αναζητούν και θα σέβονται τις αρχές της υγιούς δημοσιογραφίας.

Καλή ανάγνωση!

Συντακτική ομάδα 3^ο Γυμνασίου Αλεξανδρούπολης “Δόμνα Βισβίζη»

Υπεύθυνοι καθηγητές:

Αδαμίδου Σοφία, Οικιακής Οικονομίας
Κίτσος Δημήτριος, Φιλολόγος
Πετρούδα Λίλα, Μαθηματικός

Μαθητές:

Αλλοίμονος Ευστράτιος Νεκτάριος, Βοσνιακού Βασιλική, Κοϊδης Νικόλαος, Νένογλου Κωνσταντίνος, Μιχαλακοπούλου Κωνσταντίνα, Μουρατίδου Άννα, Σταματοπούλου Χριστίνα, Χατζηκωνσταντίνου Γεωργία.

Συντακτική ομάδα Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Κοινότητας Κινσάσας Α.Δ. Κονγκό

Υπεύθυνη καθηγήτρια:

Κυριακοπούλου Φωτεινή, Πληροφορικός,
Διευθύντρια των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Κινσάσας.

Μαθητές:

Ζαρκαλλής Γιώργος, Ζαρκαλλής Βασίλης,
Ζαρκαλλή Ελευθερία, Βέττας Παναγιώτης Άβι,
Καπίνγκα Μαρίνα

Αναζητώντας τον Ελληνισμό της Ανατολής

Ανακαλύψτε τις λέξεις που αναφέρονται παρακάτω, γνωρίζοντας πως είναι γραμμένες οριζόντια, κάθετα και διαγώνια.

(ΠΟΝΤΟΣ, ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ, ΔΙΑΛΕΚΤΟΙ, ΣΜΥΡΝΗ, ΠΑΡΑΔΟΣΗ, ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ, ΘΡΑΚΙΩΤΕΣ, ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΕΣ, ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ)

Ε	Κ	Α	Λ	Ζ	Τ	Χ	Α	Κ	Ρ	Ξ	Ο	Τ	Ι	Ω
Δ	Α	Τ	Π	Ο	Ν	Τ	Ο	Σ	Μ	Υ	Ρ	Κ	Α	Σ
Ι	Τ	Ε	Α	Ρ	Κ	Α	Π	Π	Α	Δ	Ο	Κ	Ι	Α
Α	Κ	Ρ	Ρ	Ξ	Ο	Δ	Ε	Ψ	Ο	Π	Α	Θ	Ο	Κ
Λ	Α	Μ	Α	Κ	Α	Σ	Μ	Υ	Ρ	Ν	Η	Ρ	Ω	Α
Ε	Κ	Ο	Δ	Π	Α	Υ	Φ	Η	Ρ	Ε	Κ	Α	Τ	Ω
Κ	Α	Κ	Ο	Λ	Ε	Φ	Ε	Υ	Γ	Ο	Υ	Κ	Ο	Υ
Τ	Σ	Η	Σ	Α	Τ	Ζ	Ι	Γ	Γ	Ρ	Ο	Ι	Κ	Α
Ο	Τ	Σ	Η	Λ	Ι	Π	Ο	Σ	Τ	Ε	Κ	Ω	Σ	Τ
Ι	Κ	Μ	Α	Σ	Α	Τ	Ο	Υ	Ρ	Ι	Σ	Τ	Ε	Κ
Κ	Λ	Α	Μ	Α	Ρ	Ο	Τ	Ο	Ν	Π	Ρ	Ε	Π	Ω
Π	Ο	Λ	Ι	Τ	Ι	Σ	Μ	Ο	Σ	Τ	Ο	Σ	Α	Λ
Ε	Ο	Θ	Ο	Ρ	Θ	Ο	Δ	Ο	Ξ	Ι	Α	Κ	Ο	Ζ
Κ	Π	Ι	Ρ	Α	Μ	Α	Ν	Θ	Ε	Σ	Α	Φ	Ε	Τ
Μ	Π	Α	Μ	Ι	Κ	Ρ	Α	Σ	Ι	Α	Τ	Ε	Σ	Η

Μαντούδια

Παραδοσιακή κρεατόπιτα της
Ανατολικής Θράκης

Την πίτα αυτή την ετοιμάζαν οι νοικοκυρές την παραμονή των Θεοφανείων και την κατανάλωναν τα Θεοφάνεια, μετά των αγιασμών των υδάτων Σννοδεύονταν με σαλάτα λάχανο τουρσί και υπήρχε πάντα στο τραπέζι η κανάτα με το κόκκινο κρασί! Τα υλικά της ήταν απλά, αυτά που είχε κάθε σπίτι την περίοδο του χειμώνα.

Υλικά, Μερίδες: 4

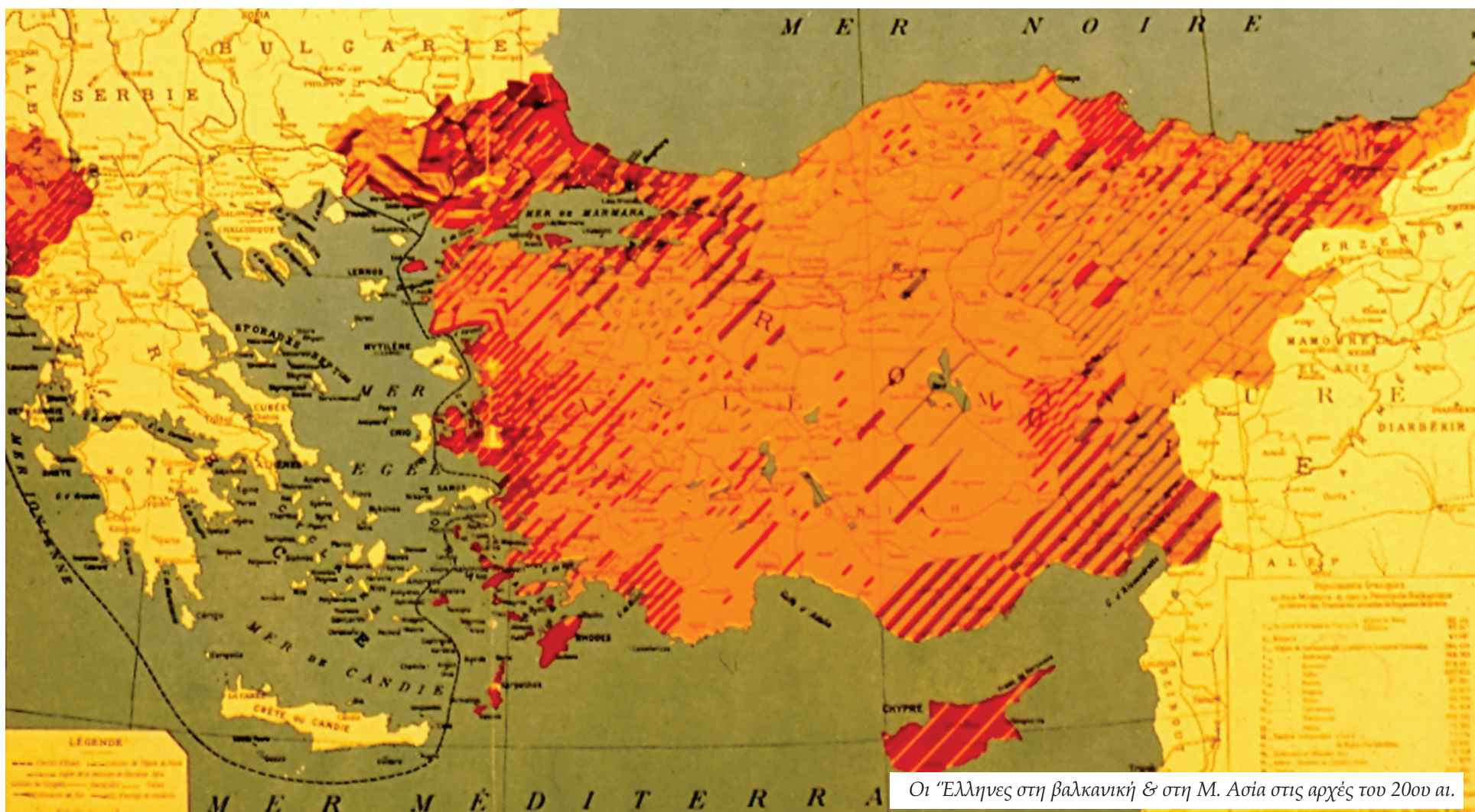
- 1/2 κιλό κιμάς ανάμεικτος (μισός μοσχαρίσιος, μισός χοιρινός)
- 8 φύλλα για πίτα χωριάτικα
- 1 κιλό χοιρινό κρέας
- 2 κούπες του τσαγιού πλιγούρι
- 1/2 κούπας σάλτσα ντομάτας
- 2 κρεμμύδια
- 1 κουταλάκι του γλ. κόκκινο πιπέρι
- 1 κουταλάκι του γλ. μαύρο πιπέρι
- 2 κουταλάκια ρίγανη
- 2 κουταλάκια του γλ. αλάτι
- 600ml νερό

Διαδικασία

Σοτάρουμε σε μια κατσαρόλα δυο φιλοκομμένα κρεμμύδια με το κρέας κομμένο σε μικρά κομμάτια. Προσθέτουμε σιγά σιγά τα μπαχαρικά και το αλάτι, ρίχνουμε μέσα 600ml ζεστό νερό και βράζουμε μέχρι να μαλαώσει το κρέας. Στη συνέχεια ρίχνουμε μέσα το πλιγούρι και βράζουμε όλα μαζί τα υλικά για δέκα λεπτά. Σβήνουμε και αφήνουμε την κατσαρόλα με το καπάκι για δέκα λεπτά ακόμα. Ανοίγουμε και αφήνουμε να κρυώσει το φαγητό μας.

Σε ένα τραπέζι απλώνουμε ένα φύλλο και το χαράζουμε σε τετράγωνα κομμάτια. Σε κάθε τετραγωνάκι βάζουμε ένα κουταλάκι του γλυκού από το έτοιμο μίγμα, ώστε σε κάθε τετραγωνάκι να περιέχεται κρέας και πλιγούρι. Έπειτα πιέζουμε τις δύο άκρες στο κάθε τετραγωνάκι, ώστε να μοιάζει με φιογκάκι. Σε ένα λαδωμένο ταψί αρχίζουμε από τη μέση του ταψιού και γύρω γύρω να τοποθετούμε τα φιογκάκια ώσπου να γεμίσει. Ψήνουμε σε προθερμασμένο φούρνο στους 180 βαθμούς στον αέρα για τρία τέταρτα. Οι παλιές νοικοκυρές έψηναν τα μαντούδια σε παραδοσιακό φούρνο με ξύλα.

Συνταγή από την περιοχή της
Μακράς Γέφυρας Ανατολικής
Θράκης - Τερζάκη Παναγιώτα

“Με τη Μικρασιατική καταστροφή συνέβη μια απίστευτη μετακίνηση πληθυσμών”

Κωνσταντίνος Κ. Χατζόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής Ιστορίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Όταν λέμε Ελληνισμός της Ανατολής, σε ποιους αναφερόμαστε;

Αναφερόμαστε σε ένα ευρύ γεωγραφικό χώρο, που καταλαμβάνει στην ουσία ολόκληρη τη Μικρά Ασία, δηλαδή τα βόρεια παράλια που τα ονομάζουμε Πόντο, τα δυτικά παράλια, τα ανατολικά παράλια της Μαύρης Θάλασσας, εκεί όπου σήμερα είναι η Γεωργία, καθώς και νότια, την Κύπρο, την Παλαιστίνη μέχρι και την Βόρεια Αίγυπτο. Δηλαδή ουσιαστικά την Αλεξάνδρεια. Είναι ένας πολύ ευρύς χώρος, όταν μιλάμε για τον «Ελληνισμό της καθ' ημάς Ανατολής», αυτός ήταν ο όρος.

Ο Ελληνισμός που ζούσε στη Μικρά Ασία, και δη στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ονομάζονταν ελληνορθόδοξοι ή στα τουρκικά Ρουμ και υπάγονταν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Οι περισσότεροι ελληνορθόδοξοι ζούσαν στα παράλια της Ιωνίας, δηλαδή στα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας και στον Πόντο, καθώς και στη σημερινή Ευρωπαϊκή Τουρκία, στη λεγόμενη Ανατολική Θράκη. Στη Θράκη ζούσαν συμπαγείς ελληνικοί πληθυ-

σμοί. Το ελληνικό κράτος με δική του απόφαση μετέφερε τους πληθυσμούς από την Ανατολική Θράκη στη Δυτική Θράκη. Έτσι, στη σημερινή ελληνική Θράκη ο Ελληνισμός έγινε πλειονότητα.

Ποιες οι συνθήκες στις οποίες ζούσαν οι Έλληνες της Ανατολής;

Η αλήθεια είναι ότι στα χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οι πληθυσμοί ζούσαν ειρηνικά μεταξύ

τους, καθώς δεν υπήρχε ο ανταγωνισμός που προέκυψε στα τέλη του 19ου αιώνα. Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία οι πληθυσμοί χωρίζονταν με βάση το θρήσκευμα. Δεν ετίθετο θέμα ούτε εθνικής συνείδησης, ούτε φυλετικής καταγωγής, ούτε γλώσσας. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχαν προβλήματα. Αυτά όμως ήταν αποτέλεσμα πολέμων, εξεγέρσεων, πολιτικών και στρατιωτικών γεγονότων, για τα οποία οι

πληθυσμοί δεν έφταιγαν. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν ανεκτική στους υπηκόους της.

Ποιος ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας για τον Ελληνισμό της Ανατολής;

Πολύ ωραία η ερώτηση! Καταρχάς η απάντηση είναι ότι ήταν κυρίαρχος ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας, δηλαδή του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Στην Οθωμανική

Αυτοκρατορία οι υπήκοοι του σουλτάνου διακρίνονταν με βάση το θρήσκευμα, όχι με βάση την εθνική τους συνείδηση, ή με βάση τη φυλετική τους καταγωγή ή τη γλώσσα ή τον τόπο κατοικίας τους. Εφόσον οι ορθόδοξοι αποτελούσαν ιδιαίτερη κοινότητα επειδή ήταν ορθόδοξοι, ο ρόλος του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Εκκλησίας ήταν καθοριστικός, αφού καθόριζε όλες τις πτυχές της ζωής των ανθρώπων. Αυτό συνετέλεσε στο να διατηρηθεί η ταυτότητα των ορθοδόξων, χάρη στην ελληνική γλώσσα, μιας και η ελληνική γλώσσα ήταν η επίσημη γλώσσα του Πατριαρχείου.

Κύριε Χατζόπουλε, πώς ξεριζώθηκε όλος αυτός ο Ελληνισμός της Ανατολής;

Χρονικά ξεριζώνεται κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και αμέσως μετά. Δηλαδή από το 1912-14 περίπου μέχρι και το 1924. Είναι μια τραγική, κρίσιμη δεκαετία. Ο ξεριζωμός γίνεται σε 2 φάσεις. Η πρώτη φάση τοποθετείται χρονολογικά κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, το 1914-1918,

«Ο δεύτερος και σημαντικότερος ξεριζωμός έγινε με τη Μικρασιατική Καταστροφή, δηλαδή από το 1922 ως το 1924. Εδώ πλέον έχουμε πρόσφυγες, δηλαδή ανθρώπους που εγκατέλειψαν τις πατρίδες τους χωρίς τη θέλησή τους, εξαιτίας της βίας ή του διωγμού που ασκήθηκε εις βάρος τους, και έχουμε και ανταλλάξιμους, δηλαδή ανθρώπους που έφυγαν στα πλαίσια της ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας»

όταν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε επικρατήσει το λεγόμενο κίνημα των Νεότουρκων, οι οποίοι προσπάθησαν να μεταβάλουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία από πολυεθνικό σε εθνικό κράτος, δηλαδή σε τουρκικό εθνικό κράτος. Αυτό σήμαινε ότι έπρεπε να διωχθούν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία οι πληθυσμοί εκείνοι που δεν ήταν Τούρκοι, που δεν ήταν δηλαδή μουσουλμάνοι και Τούρκοι. Στα πλαίσια αυτού του κινήματος και με αφορμή τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο έγιναν διώξεις στα παράλια της Μικράς Ασίας και στη Θράκη. Ένας αριθμός -πιθανολογούμε ότι έφτανε περίπου τις 100.000- με τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου κατέφυγαν στην Ελλάδα.

Ο δεύτερος και σημαντικότερος ξεριζωμός έγινε με τη Μικρασιατική Καταστροφή, δηλαδή από το 1922 ως το 1924. Εδώ πλέον έχουμε πρόσφυγες, δηλαδή ανθρώπους που εγκατέλειψαν τις πατρίδες τους χωρίς τη θέλησή τους, εξαιτίας της βίας ή του διωγμού που ασκήθηκε εις βάρος τους, και έχουμε και ανταλλάξιμους, δηλαδή ανθρώπους οι οποίοι έφυγαν στα πλαίσια της ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Ο βίαιος ξεριζωμός αφορά κυρίως στα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας, την Ιωνία και τον Πόντο. Μετά την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρασία αναγκάστηκαν οι πληθυσμοί κάτω από πολύ άσχημες συνθήκες να φύγουν και να περάσουν στα νησιά του Αιγαίου, δηλαδή, στη Μυτιλήνη, Χίο και Σάμο και μετά βέβαια με καράβια στην ηπειρωτική Ελλάδα. Μιλάμε περίπου για ένα εκατομμύριο πληθυσμό τουλάχιστον. Από κει και πέρα, υπάρχει μια δεύτερη ομάδα προσφύγων που είναι οι Θρακιώτες, δηλαδή οι ελληνορθόδοξοι που ζούσαν στην Ανατολική Θράκη. Αυτοί, περίπου 250.000, έφυγαν τον Οκτώβριο και Νοέμβριο του 1922, οργανωμένα, καθώς το ελληνικό κράτος αποφάσισε να εκκενώσει την περιοχή από τους ελληνικούς πληθυσμούς, μετά την ανακωχή, που υπεγράφη στα Μουδανιά της σημε-

Ταξιδιωτικό έγγραφο της οικογ. Χρ. Σπανίδη, με το οποίο ήρθαν στην Ελλάδα στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληθυσμών (αρχείο οικ. Χατζόπουλου Κωνσταντίνου)

ρινής Τουρκίας, στις 11/10/1922. Υπάρχει και μία τρίτη κατηγορία, οι ανταλλάξιμοι, που αριθμούν περίπου 200.000. Αυτοί έφυγαν επίσης οργανωμένα το 1923 και 1924. Υπάρχει η Σύμβαση που υπογράφηκε μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στις 30/01/1923, η οποία προέβλεπε την υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Στην μεν Ελλάδα αφορούσε τους μουσουλμάνους, ενώ στην Τουρκία τους ελληνορθόδοξους. Προσέξτε, ανταλλάσσονται πληθυσμοί με βάση το θρήσκευμα, και όχι με βάση την εθνική τους συνείδηση. Έτσι, λοιπόν, έρχονται στην Ελλάδα συνολικά περίπου ενάμισι εκατομμύριο πρόσφυγες.

Θα ήθελα να ρωτήσω, η Ελλάδα ήταν έτοιμη να δεχτεί όλο αυτό το τεράστιο προσφυγικό ρεύμα;

Πάρα πολύ καλή ερώτηση! Όχι βέβαια, δεν ήταν! Να λάβουμε υπόψη μας ότι βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση για 10 χρόνια, από το 1912 ως το 1922 και πως ήταν χρεοκοπημένη. Και να λάβουμε υπόψη μας ότι δέχτηκε ενάμιση εκατομμύριο ανθρώπους, οι οποίοι ήρθαν κυριολεκτικά με την ψυχή στα δόντια. Δεν ήταν έτοιμη, λοιπόν.

Εδώ, έγινε μια τεράστια προσπάθεια, αρχικά περίθαλψης των προσφύγων και στη συνέχεια αποκατάστασης. Στην προσπάθεια αυτή συμμετείχε το ελληνικό κράτος, με όλες τις αδυναμίες που είχε, αλλά έπαιξε καθοριστικό ρόλο και η Κοινωνία των Εθνών, δηλαδή ο αντίστοιχος οργανισμός του σημερινού ΟΗΕ. Και επιπλέον ο Ερυθρός Σταυρός,

φιλανθρωπικές οργανώσεις από τις Ηνωμένες Πολιτείες και από τη Μεγάλη Βρετανία. Τέλος, για την αποκατάσταση των προσφύγων, την εγκατάστασή τους δηλαδή στην Ελλάδα, έπαιξε καθοριστικό ρόλο η Ε.Α.Π, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως των Προσφύγων. Αυτή έχτισε συνοικισμούς, μοίρασε καλλιεργήσιμη γη, βοήθησε με κάθε τρόπο.

Οι πρόσφυγες αυτοί εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα, είτε οργανωμένα σε προσφυγικούς συνοικισμούς είτε ανοργάνωτα. Οργανωμένα στη Μακεδονία και στη Θράκη, κυρίως, γιατί πρώτα από όλα από τις περιοχές αυτές έφυγαν οι περισσότεροι μουσουλμάνοι, αλλά έφυγαν ακόμη και Βούλγαροι. Σημειώνω πως ως το 1925 ζούσαν περίπου 100.000 Βούλγαροι στη Μακεδονία και στη Θράκη. Φεύγουν Βούλγαροι από τη Θράκη και από τη Μακεδονία και στα χωριά τους εγκαθίστανται πρόσφυγες. Είναι μια απίστευτη μετακίνηση πληθυσμών! Από κει και πέρα όμως υπάρχει και ανοργάνωτη εγκατάσταση, κυρίως στις παρυφές των μεγάλων πόλεων: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πειραιάς, όπου δημιουργήθηκαν παραγκουπόλεις στις οποίες οι πρόσφυγες έζησαν κάτω από φρικτές συνθήκες για πολλές δεκαετίες.

Ποια περιγραφή για τον ξεριζωμό θα ξεχωρίζατε;

Υπάρχουν πολλές περιγραφές για τον ξεριζωμό. Υπάρχει ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο, που το έχει γράψει η αδερφή του Ηλία Βενέζη, η Αγάπη Βενέζη. Ήταν σύζυγος του Πέτρου Μολυβιάτη, του γνωστού

πολιτικού και υπουργού. Το βιβλίο φέρει τον τίτλο “Το Χρονικό των Δέκα Ημερών”, στο οποίο περιγράφει την προσωπική της περιπέτεια, τον Σεπτέμβρη του 1922. Αυτή, όταν συνέλαβαν τον Βενέζη και τον πήγαν στα κρατητήρια του Αϊβαλιού, έσπευσε να τον βρει και να τον σώσει, να κάνει ό, τι μπορεί για να μην πάει ο Βενέζης στα Αμελέ Ταμπουρού. Όμως, επειδή ήταν νέα κοπέλα και διέτρεχε κινδύνους από τους Τούρκους στρατιώτες, μεταμφιέστηκε σε γριά. Άρχισε να ψάχνει για τον αδερφό της, και κάποια στιγμή κουρασμένη και απογοητευμένη κατέρρευσε στη μέση του δρόμου. Τη βρήκε ένας Τούρκος αξιωματικός, την έσωσε από έναν στρατιώτη που πήγε να τη λογχίσει και την πήρε στο σπίτι του. Την κράτησε κρυμμένη εκεί για 10 ημέρες (γι’ αυτό και το Χρονικό των 10 Ημερών) και στο τέλος την πήγε ο ίδιος προσωπικά στο τελευταίο καράβι που έφευγε με Έλληνες πρόσφυγες από το Αϊβαλί, ώστε να πάει στην Ελλάδα. Ξέρετε, ποιο είναι το συγκλονιστικό; Ο Τούρκος αξιωματικός είχε μία απίστευτη ιστορία: Έλληνες στρατιώτες κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία είχαν βιάσει και σκοτώσει τις δυο δικές του αδερφές. Είναι συγκλονιστικό!

Ποιες ομοιότητες υπάρχουν ανάμεσα στους πρόσφυγες τότε και σήμερα;

Και αυτοί οι άνθρωποι σήμερα εγκαταλείπουν την πατρίδα τους, χωρίς να το θέλουν, επειδή εξαναγκάζονται δια της βίας, εξαιτίας πολέμων, διωγμών, φυσικών καταστροφών. Όπως και οι δικοί μας αντίστοιχα πρόσφυγες έφυγαν τότε από τη Μικρασία, όχι γιατί το ήθελαν, αλλά γιατί εξαναγκάστηκαν να φύγουν.

Είναι σε άθλια κατάσταση, το βλέπουμε όλοι. Δεν έχουν να φάνε, γίνονται θύματα εκμετάλλευσης από αδιόστακτα κυκλώματα. Μη νομίζετε ότι δεν παρουσιάστηκαν τέτοια φαινόμενα και με τους δικούς μας πρόσφυγες όταν ήρθαν στην Ελλάδα. Μη νομίζετε πως δεν υπήρχαν αδιόστακτοι που εκμεταλλεύτηκαν τους πρόσφυγες με το χειρότερο τρόπο, Έλληνες εναντίον Ελλήνων. Ξέρετε, σ’ αυτά δεν υπάρχει Έλληνας, ο αδιόστακτος είναι πάντα αδιόστακτος.

Ποιες είναι οι διαφορές ανάμεσα στους πρόσφυγες τότε και σήμερα;

Πρώτα από όλα δεν είναι Έλληνες. Προέρχονται από διαφορετικές χώρες: από την Ασία (από το Αφ-

γανιστάν, από το Ιράκ από την Παλαιστίνη, από τη Συρία) και από την Αφρική (από τη Σομαλία, το Σουδάν, το Κονγκό, το Μάλι). Είναι συγκλονιστικό από πού έφυγαν, πώς έρχονται και πώς καταφέρνουν να φτάσουν εδώ.

Δεν έρχονται μαζικά, όπως ήρθαν οι Έλληνες πρόσφυγες του 1922, έρχονται μεμονωμένα άτομα είτε σε μικρές ομάδες.

Το κυριότερο, οι άνθρωποι αυτοί δεν θέλουν να εγκατασταθούν στην Ελλάδα. Το όνειρο τους είναι να φύγουν στη Δυτική Ευρώπη, να πάνε στη Γερμανία, στις Σκανδιναβικές Χώρες. Τα κράτη αυτά κατάφεραν να τους ενσωματώσουν. Γι’ αυτό ακριβώς και θέλουν να πάνε εκεί.

Κάτι ακόμα που θα ήθελα να επισημάνω είναι ότι αυτούς, όπως ξέρετε, δεν τους καλύπτει καμιά συνθήκη. Τους καλύπτει μόνον η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Δεν έχει υπογράψει η Ελλάδα καμιά συνθήκη με καμιά απ’ αυτές τις χώρες από τις οποίες έρχονται αυτοί οι άνθρωποι. Είναι κυριολεκτικά αυτό που λέμε στο έλεος του Θεού. Γι’ αυτό ας είμαστε λίγο πιο άνθρωποι μαζί τους. Ας μην τους θεωρούμε βάρος στον τόπο μας, δεν είναι. Ο τόπος μας γνώρισε την προσφυ-

« Οι πρόσφυγες που φτάνουν στην Ελλάδα σήμερα, είναι κυριολεκτικά στο έλεος του Θεού. Γι’ αυτό ας είμαστε λίγο πιο άνθρωποι μαζί τους. Ας μην τους θεωρούμε βάρος στον τόπο μας, δεν είναι. Ο τόπος μας γνώρισε την προσφυγιά και τον ξεριζωμό, όχι μια φορά δυστυχώς. Καλό θα είναι να είμαστε ανθρώπινοι, να είμαστε πιο άνθρωποι μαζί τους»

για και τον ξεριζωμό, όχι μια φορά δυστυχώς. Καλό θα είναι να είμαστε ανθρώπινοι, να είμαστε πιο άνθρωποι μαζί τους.

Ένας Θρακιώτικος θρύλος για την ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

(Από το αρχείο του Μιχάλη Πατέλη, που ευγενικά μας παραχώρησε)

Πολλοί θρύλοι και μύθοι υπάρχουν για το σύμβολο της ορθοδοξίας, την Αγία Σοφία. Θρύλοι και μύθοι οι οποίοι μεταδίδονται από γενιά σε γενιά και από στόμα σε στόμα. Ένας τέτοιος θρύλος μας πληροφορεί πως κτίστηκε η Αγία Σοφία από τον Αυτοκράτορα Ιουστινιανό Α' και εγκαινιάστηκε το 537 μ. Χ. Σύμφωνα με τον θρύλο, το αρχιτεκτονικό σχέδιο της Αγίας Σοφίας, αυτού του αριστουργήματος της Βυζαντινής αρχιτεκτονικής, είναι έργο Θεόπνευστο, το οποίο έγινε μέσω μιας μικρής ταπεινής και εργατικής μέλισσας.

Είναι ένας Θρακιώτικος θρύλος τον οποίο τον διηγούνταν στην Θράκη κατά τον 19ο αιώνα. Να τι έλεγε:

Ήταν ο καιρός που ο βασιλιάς είχε αποφασίσει να κτίσει την Αγία Σοφία στην Πόλη. Ζήτησε από τον πρωτομάστορα να δει τα σχέδια. Εκείνος σχεδίαζε και ο βασιλιάς τα απέρριπτε. Ήθελε κάτι πιο μεγάλο, κάτι πιο όμορφο, κάτι

πιο σπουδαίο, κάτι άλλο. Ο πρωτομάστορας σχεδίαζε και ο βασιλιάς απέρριπτε. Μια Κυριακή, σύμφωνα πάντα με τον θρύλο, την ώρα που τελείωνε η Θεία Λειτουργία, ζύγωσε πρώτος ο βασιλιάς να πάρει τ’ αντίδωρο, εκείνο όμως του ξεφεύγει από το χέρι και πέφτει κάτω. Ξαφνικά παρουσιάζεται μια μέλισσα φτεροκοπώντας, αρπάζει το αντίδωρο και από το ανοιχτό παράθυρο εξαφανίζεται.

Ο βασιλιάς βγάζει εντολή όσοι έχουν μελίτσα να τ’ ανοίξουν και να ψάξουν, για να βρουν τ’ αντίδωρο.

Ψάχνει και ο πρωτομάστορας και στα δικά του μελίτσα και τι βλέπει; Είχαν κάτσει οι μέλισσες μέρες πριν και είχαν φτιάξει με το κερί μέσα στην κυψέλη, μια εκκλησιά πανέμορφη, σκαλιστή και μεγαλοπρεπή που δεν είχε όμοιά της σε ολόκληρη την Οικουμένη. Όλες οι λεπτομέρειες είχαν γίνει στην εντέλεια, μέσα κι’ έξω από την εκκλησία. Η πόρτα της ανοιχτή, ο τρούλος έτοιμος, οι κολόνες στη θέση τους, ως και η Αγία Τράπεζα τελειωμένη. Την είχαν αποτελειώσει σ’ όλα την εκκλησία, κι’ απάνω

στην Αγία Τράπεζα έφερε και απόθεσε η μέλισσα το αντίδωρο του βασιλιά. Είδε την εκκλησιά ο πρωτομάστορας και θάμαξε με το τέλει σχέδιό της. Την είδε και ο βασιλιάς και ενθουσιάστηκε. Το σχέδιο το οποίο έφτιαξαν οι μέλισσες, έγινε το σχέδιο το οποίο κτίστηκε η Αγία Σοφία.

Με αυτόν τον θρύλο, μ’ αυτό τον μύθο, μεγάλωσε και ο δικός μας, ο μέγιστος Θρακιώτης λογοτέχνης ο Γεώργιος Βιζυηνός. Ο Βιζυηνός μεγάλωσε στην αυλή της Αγίας Σοφίας στη Βιζύη και είχε ακούσματα από την λαϊκή παράδοση των Ορθοδόξων Θρακιωτών. Έτσι πήρε αυτόν τον θρύλο και τον έκανε ποίημα, το οποίο προδημοσίευσε το 1884 στην ποιητική συλλογή του «Ατθίδες Αύραι».

Καζάν ντιπι

Το καζάν ντιπι είναι ένα γλυκό 100% φερμένο από την Ανατολή. Η ετυμολογία της λέξης του είναι ο πάτος του καζανιού. Ονομάστηκε έτσι, γιατί το καζάνι αντέχει στη δυνατή φωτιά και έτσι έριχναν ζάχαρη στον πάτο του, ώστε να καραμελώσει και να πάρει τη μαύρη κρούστα.

Υλικά: για την κρέμα:

- 9 φλιτζάνια του τσαγιού φρέσκο γάλα πλήρες
- 1 1/2 φλιτζάνι του τσαγιού ζάχαρη
- 1 1/4 φλιτζάνι του τσαγιού corn flour ή νισεστέ
- 1 σφηνάκι ροδόκερο

Για την καραμέλα:

- 3 κουταλιές της σούπας ζάχαρη
- 1 κουταλιά της σούπας βούτυρο

Εκτέλεση:

1. Διαλύουμε το corn flour σε 1 κούπα κρύο γάλα, ποτέ σε ζεστό!
2. Σε μια άλλη κατσαρόλα βάζουμε το υπόλοιπο κρύο γάλα να βράσει με τη 1 κούπα ζάχαρη.
3. Σε χαμηλή φωτιά ανακατεύουμε συνεχώς μέχρι να διαλυθεί η ζάχαρη.
4. Όταν δούμε ότι αρχίζει ο βρασμός, κατεβάζουμε το γάλα από τη φωτιά και προσθέτουμε μέσα στο ζεστό μείγμα το κρύο γάλα με το corn flour, που ανακατέψαμε στην αρχή.
5. Με ένα σύρμα ανακατεύουμε γρήγορα μέχρι το μείγμα μας να αρχίσει να πήζει και να έχουμε μια δεμένη κρέμα.
6. Όταν πάρουμε την υφή που θέλουμε, αρχίζουμε να προσθέτουμε σιγά-σιγά το ροδόκερο.

Συνεχίζουμε με την παρασκευή της καραμέλας.

1. Παίρνουμε ένα σκεύος της αρεσκείας μας και αφού το βουτυρώσουμε καλά το πασπαλίζουμε με τις 3 κουταλιές ζάχαρη.
 2. Τοποθετούμε το σκεύος πάνω σε χαμηλή φωτιά για 5 λεπτά, ίσα να λιώσει η ζάχαρη.
 3. Έπειτα ρίχνουμε προσεχτικά σιγά-σιγά 7 κουταλιές της σούπας από την κρέμα.
 4. Βάζουμε το σκεύος πάνω στη φωτιά για 35 λεπτά και γυρίζουμε γρήγορα τις πλευρές του, ώστε να σφίξει η κρέμα, να αρχίσει να δένει και να καίγεται ομοιόμορφα.
- Η κρέμα δεν πρέπει να κοχλάσει, προσέχετε!
5. Κατεβάζουμε από τη φωτιά, την αφήνουμε να κρυώσει με την ησυχία της και τη βάζουμε στο ψυγείο για ένα βράδυ, για να γίνει υπέροχη.
- Την επόμενη μέρα κόβουμε το καζάν ντιπι οριζόντια και κάθετα σε κομμάτια. Με τη βοήθεια μιας σπάτουλας αναποδογυρίζουμε το γλυκό μας και πασπαλίζουμε με λίγη κανέλα.

Από τον Γαστρονόμο, εφημ. Καθημερινή

"Εμείς εδώ στη Θράκη είμαστε ευλογημένα καταδικασμένοι να ζούμε με τον άλλον"

Αγγέλα Γιαννακίδου

Ιδρύτρια και πρόεδρος του Εθνολογικού Μουσείου Θράκης

Κ. Γιαννακίδου, πείτε μας λίγα λόγια για το Εθνολογικό μουσείο. Πότε δημιουργήθηκε και πώς σας ήρθε ιδέα;

Η ιδέα μου δημιουργήθηκε πολύ αργά. Όταν το 1967 ήρθα στη Θράκη, εντυπωσιάστηκα από τον πολιτισμό της, από το περιβάλλον και από την ανθρωπογεωγραφία της. Βέβαια, δεν ήταν ακριβώς αυτή η οπτική μου τότε, αλλά ο εντυπωσιασμός με οδήγησε σιγά σιγά στο να συλλέγω αντικείμενα, ιστορίες των αντικειμένων και των ανθρώπων. Τελικά το 2002 άνοιξε το εθνολογικό μουσείο, για το οποίο δουλεύαμε 4 χρόνια. Το ίδιο το κτίριο υποχρεωτικά με πήγαινε ιστορικά σε έναν ευρύτερο χώρο και σε κάποια δίκτυα επικοινωνίας των ανθρώπων, τα οποία βέβαια εμείς δεν μπορούσαμε να δούμε, γιατί είμαστε γενιές που γεννηθήκαμε με τα σύνορα, όταν ήταν η Θράκη μια τριχοτομημένη.

-Όταν λέμε Εθνολογικό μουσείο, τι εννοούμε;

Εννοούμε ένα μουσείο το οποίο συγκεντρώνει, συντηρεί, ερευνά και προβάλλει τις ιστορίες και τη ζωή όχι μόνο των Ελλήνων, αλλά όλων των ομάδων των ανθρώπων, που μπορεί να είναι και διαφορετικής εθνότητας, αλλά και πολιτισμικής προέλευσης. Αυτή είναι και η ομορφιά της Θράκης. Και θεωρώ ότι είναι το μόνο μουσείο που προβάλλει

όλες τις εθνοτικές ομάδες, ιδιαίτερα σήμερα που συζητάμε για

"Αυτό που λένε οι άλλοι θεωρητικά σεβασμός και αλληλεγγύη, εμείς κάθε μέρα εδώ το έχουμε ως μια καθημερινότητα και μια εμπειρία"

θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συμπερίληψης. Συμπερίληψη είναι και η ένταξη μέσα στο πνεύμα του μουσείου, των δραστηριοτήτων, της ενασχόλησης, της έρευνας και των ομάδων που είναι εκτός από αυτούς που ξέρω. Πρέπει να πάω εγώ άρα να βρω τις ομάδες αυτές οι οποίες σίγουρα έχουν τη δική τους πολιτισμική λαλιά και να δώ πως από αφανείς θα τις κάνω ορατές. Αυτό είναι σήμερα το ζητούμενο στα μουσεία. Ο καλύτερος δρόμος για να κάνεις τις αόρατες κοινωνικές ομάδες ορατές είναι

ο δρόμος του πολιτισμού, γιατί σχετίζεται με τη ζωή των ανθρώπων. Άρα κάπου θα βρεις κοινά στοιχεία, για να σπάσεις τα στερεότυπα, τα τείχη και να επικοινωνήσεις.

-Ποιες προσφυγικές εθνοτικές ομάδες έχει σήμερα η περιοχή μας, πού ζούσαν και πότε ήρθαν στην Ελλάδα;

Η ερώτηση είναι πολύ ωραία, γιατί όλη η Θράκη -και ειδικά ο Έβρος- είναι ένα ανοιχτό ανθρωπολογικό μουσείο, επειδή από τα τέλη του 19ου αιώνα η Θράκη -που ήταν ένας τεράστιος χώρος- έγινε ένα θέατρο πολεμικών επιχειρήσεων, καθώς τη διεκδικούσαν Έλληνες, Οθωμανοί και Βούλγαροι. Συνεχώς οι άνθρωποι μέσα σε αυτήν την εμπόλεμη κατάσταση πήγαιναν και έρχονταν από Ανατολή σε Δύση και από Δύση σε Ανατολή. Οπότε το 1923 που τριχοτομήθηκε τελικά αυτός ο χώρος, οι άνθρωποι πίστεψαν πως κάποια στιγμή δεν μπορεί, θα ξαναπάνε πίσω. Συνεπώς οι περισσότεροι κάθισαν στη Βόρειο Ελλάδα και ειδικά στη Θράκη και κυρίως στον Έβρο. Άρα εμείς εδώ έχουμε ανθρώπους που ήταν ντόπιοι, έχουμε ανθρώπους που ήρθαν από τη Βόρεια Θράκη, από την Ανατολική Θράκη μετά τα τραγικά γεγονότα της Μικράς Ασίας, Μικρασιάτες, Πόντιους, Έλληνες Αρβανιτόφωνους. Έχουμε όμως και τουρκόφωνους που καθότανε σε ένα τόξο βόρεια ανατολικά της Αδριανούπολης και τους Ρομά που οι περισσότεροι είχαν έρθει από την Αδριανούπολη. Δηλαδή, διάφορες

πολιτισμικές πραγματικότητες.

Και μόνο την Αλεξανδρούπολη αν πάρετε, μπορείτε να δείτε αυτό το πληθυσμιακό μωσαϊκό και το πόσο εμπλουτίστηκε ο πολιτισμός της Ελλάδας στο μυαλό, στις δραστηριότητες, στην ενδυματολογική έκφραση, στη διατροφή και στη μουσική. **Δηλαδή, αν σήμερα η Ελλάδα λέμε ότι έχει ένα πολιτιστικό απόθεμα, ένα κεφάλαιο πολιτισμού πολύ σημαντικό, το οφείλουμε στους πρόσφυγες.** Η Αλεξανδρούπολη ειδικά, που είναι μια πόλη η οποία έγινε το 1870, αυτή τη φυσιογνωμία που έχει σήμερα, δεν την έχει από τότε. Μετασχηματίστηκε μέσα από την παρουσία των μικρασιατών, των Απολλωνιαδιτών, των Καππαδοκών.

“Όλη η Θράκη - και ειδικά ο Έβρος - είναι ένα ανοιχτό ανθρωπολογικό μουσείο”

Σήμερα οι πρόσφυγες που ήρθαν από την Ανατολή στην περιοχή μας διατηρούν τα ήθη και τα έθιμα του τόπου καταγωγής τους

Ναι, βέβαια. Τα διατηρούν, γιατί είναι πολύ βαθιά η ανάγκη των ανθρώπων να ανήκουν κάπου, σε μια ομάδα, να έχουν ένα σημείο αναφοράς. Μπορεί όταν είναι κάποιος στην εφηβεία να θέλει να αποδομήσει αυτό το κομμάτι της παράδοσης, καθώς το βλέπει κάπως σαν παλιακό και συντήρηση. Όμως, πάρα πολύ γρήγορα το κοιτά και επανέρχεται, γιατί η παράδοση δεν είναι μόνο τα έθιμα. Έχει να κάνει με την ιδεολογία, με την αντίληψη: τη θρησκευτική, την πολιτική, την κοινωνική. Άρα την παράδοση, που πιθανόν να μην ήθελες, τη φέρεις μέσα σου, αφού είναι ο τρόπος που μεγάλωσες.

-Τα νέα παιδιά σήμερα μαθαίνουν τις διαλέκτους και τα ιδιώματα των προσφύγων της Ανατολής;

Νομίζω, τώρα ναι. Η πρώτη γενιά δεν ήθελε να τη μάθει, γιατί έβρισκε μπροστά της και τη

συνθήκη του «μπούλινγκ». Θυμάμαι πολύ καλά ένα παιδάκι που βάπτισα και ήταν Καππαδόκης. Πριν από 30 χρόνια είχε την περιέργεια και ρωτούσε τον παππού του για να μάθει τα καππαδοκικά. Οι γονείς του το μάλωναν. Γιατί; Γιατί όταν εμείς όλοι οι πρόσφυγες ήρθαμε και εγκατασταθήκαμε εδώ πέρα, ήδη το ελληνικό κράτος ήταν στη διαδικασία του εκσυγχρονισμού. Οι αυτοκρατορίες είχαν διαλυθεί και έγιναν έθνη-κράτη. Άρα ότι εσύ πρέπει να μοιάσεις και να ταυτιστείς με την ταυτότητα που απαιτεί το ελληνικό κράτος, που πλέον τώρα έχει συνταχθεί, είναι σαν να πρέπει να μπεις σε ένα μίξερ και όλα αυτά να χαθούν. Έτσι δημιουργήθηκε η αίσθηση ότι ο άλλος είναι δεύτερης κατηγορίας πολίτης. Και τι σημαίνει αυτό για τη Θράκη; Αφού η Θράκη ενσωματώθηκε 100 χρόνια μετά, με όλες αυτές τις πολιτισμικές, ας πούμε, ιδιαιτερότητες, αντιμετωπίστηκε και έτσι. Για αυτό και δεν βρέθηκε στο κέντρο των αναπτυξιακών σχεδιασμών.

-Άλλαξε ο ενδυματολογικός χάρτης της περιοχής μας μετά την εγκατάσταση των προσφύγων;

Πάρα πολύ, γιατί δεν είχανε τα υλικά πια που είχανε εκεί για να τα δουλέψουνε. Εδώ ήρθαν και υπήρχαν άλλα πρότυπα. Αρχίζει και λειτουργεί αντίθετα με τον τρόπο που εσύ θα ενσωματωθείς. Αυτό για τις πόλεις κυρίως. Στον αγροτικό κόσμο, επειδή είναι πιο απομονωμένες κοινότητες, υπήρξε η δυνατότητα να διατηρηθούν. Άρα υπήρχαν χωριά στα οποία ζούσαν οι ντόπιοι και επιπλέον εγκαταστάθηκαν βορειοθρακιώτες και μικρασιάτες. Αυτοί όλοι έπρεπε να νιώθουν σαν ομάδα. Η αίσθηση αυτή της ομάδας δεν έχει να κάνει μόνο με το πώς μιλάω, το πώς τρώω και το πώς ντύνομαι. Βέβαια, μετά το 1923, ήρθε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και ο εμφύλιος. Γίνεται η μετανάστευση, φεύγουν περισσότεροι, άρα δεν μπορώ να πάω σε μία πόλη ή στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό και να φοράω τα ρούχα που φορούσα στο χωριό μου. Και τότε αλλάζουνε τα πάντα. Αλλάζει η ταυτότητα η ενδυματολογική, αλλάζουν και οι άνθρωποι. Επίσης, ξεκινάει η εκβιομηχάνιση του αγροτικού κόσμου. Μπαίνουν τα μηχανήματα, αλλάζει η ζωή των αγροτών και η ζωή των γυναικών. Οι γυναίκες δεν πηγαίνουν πλέον στο χωράφι και έτσι αλλάζει και το ρούχο, το παραδοσιακό.

-Ποιες διατροφικές συνήθειες έφεραν οι πρόσφυγες; Επιπλέον αυτές την ντόπια κουζίνα;

Πάρα πολύ. Θα σας πω ένα πα-

ράδειγμα, μόνο. Όταν ήρθαν οι πρόσφυγες, κάθισαν σε κάποια χωριά πάνω από την Ορεστιάδα. Λέει, λοιπόν, μια κυρία: “Εμείς αν δεν είχαμε τις προσφυγίνες που ήρθαν έξω από την Αδριανούπολη, δεν θα ξέραμε τίποτε. Αυτές μας έμαθαν τι θα πει να κάνουμε χορτόπιτες και σπανακόπιτες και διάφορα φαγητά. Εμείς το μόνο που ξέραμε ήτανε τα φασόλια και τα ρεβίθια.”

-Γιατί είναι σημαντικό τα νέα παιδιά να διατηρήσουμε την παράδοση;

Νομίζω, θέλετε δε θέλετε, θα τη διατηρήσετε. Είναι σημαντικό, να μάθεις την ιστορία σου. Το ίδιο το σώμα σου είναι η ιστορία. Η κυτταρική σου μνήμη έχει στοιχεία από τον παππού σου, από τον προπάππου σου. Τα στοιχεία που έχει ένας άνθρωπος είναι πολύ στενά συνδεδεμένα με τον τόπο στον οποίο γεννήθηκε. Άρα, όλο το σώμα σου είναι μια ιστορία. Επάνω σου, έχεις γραμμένο ένα κομμάτι της παράδοσης. Αλλά παράδοση δεν είναι μόνο τα συγκροτήματα που χορεύουν ή οι φορεσιές που φοράνε, που ως ένα βαθμό συντηρούν την ιστορική μνήμη. **Παράδοση σημαίνει το πώς διαχειρίζομαι τον τόπο μου, το πώς σέβομαι τον τόπο μου. Παράδοση είναι για τη Θράκη οι μεγαλύτερες αξίες που υπάρχουν σήμερα, ο σεβασμός των άλλων, η αλληλεγγύη. Εδώ στη Θράκη αυτές οι μεγάλες αξίες είναι μια καθημερινή κατάσταση και συνθήκη. Εμείς είμαστε ευλογημένα καταδικασμένοι να ζούμε με τον άλλον. Αυτό που λένε οι άλλοι θεωρητικά ο σεβασμός και αλληλεγγύη. εμείς κάθε μέρα εδώ το έχουμε ως μια καθημερινότητα και μια εμπειρία.** Η Θράκη έχει τη μνήμη αυτής της συμβίωσης και της συνύπαρξης που είναι από τα μεγαλύτερα διακυβεύματα. Παράλληλα, η Θράκη έχει ένα τοπίο, η ποικιλομορφία του οποίου ανταγωνίζεται την πολυμορφία των ανθρώπινων ομάδων. Επειδή ενταχθήκαμε 100 χρόνια μετά στο ελληνικό κράτος και μείναμε, όπως είπαμε, στην περιφέρεια των αναπτυξιακών σχεδιασμών, δεν είχαμε εκσυγχρονιστικές παρεμβάσεις τέτοιες που να καταστρέψουμε το τοπίο, παρά τις μεγάλες πληγές που υποστήκαμε με τις πυρκαγιές. Άρα είναι ένας τόπος πάρα πολύ πλούσιος. Το μόνο που μένει είναι εμείς οι ίδιοι να ξαναδούμε αυτό το τοπίο, να ξαναδούμε την ιστορία μας, να ξαναδούμε τη θέση μας. Όχι για να το βάλουμε στα μουσεία, ούτε να το κάνουμε μόνο παρελάσεις. Να το κάνουμε δύναμη, δραστηριότητα και δημιουργική ζωή!

Μαρτυρία

φωτογραφία από το www.pemptousia.gr

Ο προπάππους μου, Καρακασίδης Κυριάκος, και η προγιαγιά μου, Συμέλα Ευδιόγλου, μαζί με το πρώτο τους παιδί, Χρήστο, αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το σπίτι τους στη Σαμψούντα της Τουρκίας και να έρθουν στην Ελλάδα.

Στην Τουρκία, Έλληνες και Τούρκοι συμβίωναν ειρηνικά. Όταν ξεκίνησε ο διωγμός, φίλοι του προπάππου μου, Τούρκοι, τους ειδοποίησαν να μαζέψουν τα πράγματά τους και να φύγουν με τα κάρα και τα βόδια, γιατί άκουσαν ότι οι Τούρκοι θα τους έσφαζαν. Άφησαν πίσω σπίτι, χωράφια, ζώα. Πράγματι, ξεκίνησαν για την Ελλάδα. Περίπου 200 άτομα από τη Σαμψούντα, φίλοι, συγγενείς, Έλληνες. Δύο Τούρκοι από το ίδιο χωριό με όπλα τους οδήγησαν μέχρι ένα ασφαλές σημείο. Μετά ήταν μόνοι τους. Τους κυνηγούσαν οι Τούρκοι και αυτοί κρυβόντουσαν όπως μπορούσαν. Ο δρόμος μακρύς, χωρίς προμήθειες, φαγητό λιγοστό. Ένα βράδυ, θυμόταν ο παππούς ότι έπιασαν οι Τούρκοι τον αδερφό της γιαγιάς, που ήταν ιερέας, για να τον εκτελέσουν. Αναγκάστηκαν και έδωσαν μια χούφτα λίρες για να τον σώσουν. Έφθασαν στη Σμύρνη μετά από πολλές μέρες. Νόμιζαν ότι είναι ασφαλείς μαζί με τους Έλληνες που ζούσαν εκεί. Μετά από λίγο διάστημα άρχισαν να τους διώχνουν και από εκεί, τους πετούσαν στη θάλασσα. Ο παππούς μου, το καλοκαίρι του 1922, πριν από την καταστροφή της Σμύρνης μαζί με την οικογένειά του ξεκίνησαν για την Ελλάδα με πλοίο. Έφτασαν στην Καβάλα και από εκεί με τα πόδια στην Αψαλο Αριδαίας πριν τον χειμώνα. Βρήκαν ένα άδειο σπίτι, τους είπαν ότι έμεναν Τούρκοι, που έφυγαν. Έμειναν εκεί για όλη τους τη ζωή. Μετά από πολλά χρόνια ο προπάππος και η προγιαγιά μου έμαθαν ότι αυτά που πέρασαν λέγονται ανταλλαγή πληθυσμού και όχι διωγμός, ξεριζωμός, γενοκτονία.

(Μαρτυρία από τον κ. Καρακασίδη Γεώργιο, εγγονό προσφύγων και παππού της μαθήτριάς της Β' τάξης, Μουρατίδου Άννας)

"Το αποτύπωμα των προσφύγων της Μικρασίας"

Πώς συνέβαλαν οι Μικρασιάτες πρόσφυγες στην ανάπτυξη και την εξέλιξη του πολιτισμού της Ελλάδας

Γράφει η μαθήτρια των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Κοινότητας Κινσάσας Λ.Δ. Κονγκό, Ζαρκαλλή Ελευθερία

Οι Μικρασιάτες, που ξαφνικά και απρόσμενα βρέθηκαν σαν τσακισμένο καράβι στα βράχια της ακτής, δεν υπέκυψαν στις ατυχίες και τις συμφορές της ζωής. Με την εξυπνάδα που τους χαρακτήριζε, τη σκληρή δουλειά και την πίστη τους στον Θεό, κατάφεραν να αντιμετωπίσουν όλες προκλήσεις συνάντησαν. Πολλοί από αυτούς διακρίθηκαν στον ελλαδικό χώρο, στις τέχνες, στη λογοτεχνία, στην επιστήμη, στην ελληνική παιδεία, αλλά και στον τομέα του εμπορίου και της οικονομίας, συμβάλλοντας σημαντικά στην πρόοδο της ελληνικής κοινωνίας, την οικονομική της ανάπτυξη και την πνευματική εξέλιξή της. Αν και διωγμένοι, σαν τα τρομαγμένα πουλιά που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη γη τους στην Ανατολή, κουβάλησαν μαζί τους μια μακραίωνη ιστορία, έναν τρισχιλιόχρονο ελληνικό πολιτι-

σμό και μια αξιοσέβαστη πνευματική κληρονομιά. Και όλους τους σπόρους αυτούς τους φύτεψαν στη γη της μάνας Ελλάδας. Παρέμειναν, ωστόσο, νοσταλγοί της χαμένης τους πατρίδας ως την τελευταία τους πνοή. Την αγάπη τους αυτή και τον καημό τους για τον χαμένο επίγειο παράδεισο της Ανατολής φρόντισαν να μεταδώσουν στους απογόνους τους. Προερχόμενοι από τόπους με μακραίωνη πολιτισμική παράδοση, οι πρόσφυγες μετέφεραν στην νέα τους πατρίδα τον πολιτισμό τους. Η μουσική τους επηρέασε τα λαϊκά στρώματα, παρέχοντας νέους τρόπους έκφρασης. Ο μικρασιατικός αστικός πληθυσμός, προστιθέμενος στον ελληνικό αστικό πληθυσμό, καθόρισε τη σύζευξη του σμυρνέικου με το ρεμπέτικο τραγούδι. Η μουσική ορχήστρα εμπλουτίστηκε με τον μπαγλαμά, τα σάζια, τους ταμπουράδες, το βιολί, το ούτι, το κανονάκι. Προερχόμενοι οι Μικρασιάτες από περιοχές στις οποίες λειτουργούσαν σημαντικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και εκτεταμένο σχολικό δίκτυο, με τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα τους, αναζωογόνησαν το ελλαδικό πολιτισμικό τοπίο με νέες αντιλήψεις και πολιτισμικές αξίες. Πέραν της μουσικής και της λογοτεχνίας, ο χορός, η διατροφή, η ενδυμασία και τα κοινωνικά έθιμα εμπλούτισαν την ελληνική παράδοση, παράγοντας νέα ρεύματα για την επιστήμη της λαογραφίας.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Η Μικρά Ασία αποτέλεσε την πατρίδα πολλών επώνυμων λογοτεχνών, οι οποίοι εμπνευσμένοι από την αποτρόπαια εκδίωξη του γένους τους, συνέγραψαν λογοτεχνικά αριστουργήματα, που εκφράζουν όχι μόνο τα ιστορικά γεγονότα, αλλά κυρίως το συναισθηματικό φορτίο της προσφυγιάς. Σημαινουσες προσωπικότητες που άφησαν το στίγμα τους στην ελληνική λογοτεχνία είναι οι ακόλουθοι: η Διδώ Σωτηρίου, η Μαρία Ιορδανίδου, ο Ηλίας Βενέζης, ο αγιογράφος, ζωγράφος και λογοτέχνης Φώτης Κόντογλου, ο Κοσμάς Πολίτης, ο Γεώργιος Θεοτοκάς, ο Στρατής Δούκας, ο Μενέλαος Λουντέμης, ο Γιώργος Μετούλης, ο βραβευμένος με Νόμπελ Λογοτεχνίας Γιώργος Σεφέρης και πολλοί άλλοι. Τα έργα τους περιστρέφονται γύρω από τους

θεματικούς άξονες: Έξοδος - Προσφυγιά - Ειρηνική ζωή. Πολλοί ακόμη σημαντικοί πνευματικοί άνθρωποι από τη Μ. Ασία, που ο καθένας τους διέπρεψε στον τομέα με τον οποίο ασχολήθηκε, λάμπρυναν με την παρουσία τους τον χώρο των ελληνικών γραμμάτων και των τεχνών: ο αρχαιολόγος Μανώλης Ανδρόνικος, ο ιστορικός Παύλος Καρολίδης, ο φιλόλογος Ιωάννης Συκουτρής, ο εκπαιδευτικός, συγγραφέας και πολιτικός Δημήτρης Γληνός, ο δημοσιογράφος και θεατρικός συγγραφέας Δημήτρης Ψαθάς, ο σκηνοθέτης Κάρολος Κουν, ο ηθοποιός, σκηνοθέτης και δάσκαλος της υποκριτικής Πέλος Κατσέλης, ο μουσικοσυνθέτης Μανώλης Καλομοίρης αλλά και η τραγουδίστρια Σοφία Βέμπο.

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Ο αθλητισμός υπήρξε ένας άλλος τομέας στον οποίο οι αστοί Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχαν αναπτύξει σημαντική δραστηριότητα. Το 1922 τα αθλητικά σωματεία της Σμύρνης μετρούσαν ήδη τρεις δεκαετίες δράσης. Ερχόμενοι στην Ελλάδα ως πρόσφυγες μετέφεραν ορισμένους από τους υπάρχοντες συλλόγους και ίδρυσαν νέους, συμβάλλοντας σημαντικά στη διάδοση και μαζικοποίηση του αθλητισμού, κυρίως του ποδοσφαίρου.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Νέα στοιχεία κόμισαν οι πρόσφυγες στη λαϊκή τέχνη και στη μουσική. Η μουσική που έφεραν μαζί τους, η «σμυρνέικη», όπως καθιερώθηκε να ονομάζεται η αστική μουσική της Κωνσταντινούπολης και των δυτικών παραλίων της Μ. Ασίας, ήταν γνωστή στην Ελλάδα ήδη από προηγούμενες δεκαετίες μέσω των καφέ-αμάν και του Καραγκιόζη. Η μουσική αυτή αναδείχθηκε από τη δεκαετία του 1930 σε λαϊκή μουσική της πόλης, τα ρεμπέτικα. Μικρασιάτες επαγγελματίες μουσικοί, ορισμένοι από τους οποίους είχαν αξιόλογη καριέρα (περιοδείες, ηχογραφήσεις), κατέφυγαν στην Ελλάδα, κυρίως στην Αθήνα και στον Πειραιά.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΠΟΥ ΕΝΣΩΜΑΤΩΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Μπαγλαμάς, λώρα, ούτι, ταμπουράδες, βιολί, κανονάκι, σαντούρι, τουμπερλέκι. Σημαντική υπήρξε η επιρροή που άσκησαν οι πρόσφυγες της Μικράς Ασίας και σε άλλες εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής των Ελλήνων, όπως στον χορό, την ενδυμασία, τα ήθη και έθιμα, τη διατροφή, τα οποία σταδιακά εντάχθηκαν πλήρως στην ελληνική παράδοση. Η επιρροή στον χορό ήταν τόσο δραστική, ώστε η Μικρά Ασία και τα νησιά του Αιγαίου κατέληξαν να θεωρούνται ενιαία μουσικοχορευτική περιφέρεια, καθώς χαρακτηριστικές κινήσεις και ρυθμοί ενσωματώθηκαν στη ελληνική παράδοση και συναντώνται μέχρι και στις μέρες μας. Χοροί αϊβαλιώτικοι, καρσιλαμάδες, τσιφτετέλια, ζεϊμπέκικα, ποντιακά κ.ά.

ΧΟΡΟΙ

- **Αταρής** • **Ολμάζ**
- **Ο Καρσιλαμάς ή Γαρτσιλαμάς:** Ανήκει στους Αντικριστούς χορούς. Είναι ερωτικός χορός και συνηθίζεται σε γαμήλιες τελετές και διασκεδάσεις. Οι γυναίκες κρατούν ένα μαντίλι με τεντωμένα ή λογισμένα χέρια στους αγκώνες και κουνούν τα χέρια δεξιά και αριστερά. Αλλιώς ο καρσιλαμάς ονομάζεται: Αντικριστός, Καρσιλαμάς και Καρτσιλαμάς. Στα αστικά κέντρα συνοδεύεται με ρεμπέτικη μουσική.
- **Ζεϊμπέκικος:** Το όνομά του προέρχεται από την τουρκική λέξη «Ζεϊμπέκ» που σημαίνει «παλικάρι». Δεν έχει βήματα αλλά μόνο φιγούρες. Κάθε χορευτής δεν ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα, αλλά έχει τις δικές του προσωπικές φιγούρες. Είναι ιερατικός χορός με εσωτερική ένταση και νόημα που ο χορευτής οφείλει να το γνωρίζει και να το σέβεται.
- **Απτάλικος:** Το όνομά του προέρχεται από την τουρκική λέξη «Απτάλ» που σημαίνει «ζαλισμένος». Οι κινήσεις του κάθε μεμονωμένου χορευτή είναι ιδιότυπες. Χορεύεται συνήθως από 3 ή 4 άντρες που κάνουν τσαλίμια.
- **Χασάπικος:** Έχει Πολίτικη καταγωγή. Έχει ρίζες από το βυζαντινό χορό των Μακελαρήδων (Χασαπόδων) που συνηθίζονταν σε συνοικίες της Κωνσταντινούπολης. Χορεύονταν από 2 ή 3 άτομα και των δύο φύλων. Απαιτεί ακρίβεια, πειθαρχία και συγχρονισμό.

Καμπαναριό του Ναού της Αγίας Φωτεινής στη Σμύρνη.
Ζαρκαλλής Γ.

Παναγία Σουμελά

«Εν Ελλάδι υπήρχαν οι Πόντιοι, αλλά δεν υπήρχεν ο Πόντος. Με την εικόνα της Παναγίας Σουμελά ήλθε και ο Πόντος».

Με αυτά τα λόγια, ο Ιασωνίδης Λεωνίδας, υπουργός Πρόνοιας υποδέχθηκε την εικόνα στην Ελλάδα.

Γράφει ο μαθητής των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Κοινότητας Κινσάσας Α.Δ. Κονγκό, Ζαρκαλλής Γιώργος

Ζωγραφιά του μαθητή Ζαρκαλλή Γιώργου

Η εικόνα της Παναγίας είναι ένα σύμβολο για τους Έλληνες του Πόντου. Σύμφωνα με την παράδοση, δημιουργήθηκε από τον Απόστολο και Ευαγγελιστή Λουκά. Αρχικά, ονομαζόταν Παναγία η Αθηνιώτισσα, γιατί μετά τον θάνατο του Λουκά ένας μαθητής του την έφερε στην Αθήνα. Η εκκλησιαστική ιστορία αναφέρει ότι το 386 οι μοναχοί Βαρνάβας και Σωφρόνιος βρέθηκαν μετά από όραμα με την Παναγία στα βουνά του Πόντου. Σε ένα σπήλαιο σε υψόμετρο άνω των 1.000 μέτρων είδαν μια χρυσαφένια λάμψη. Όταν πλησίασαν, βρήκαν την εικόνα της Παναγίας, που σύμφωνα με την εκκλησία, είχαν μεταφέρει άγγελοι. Οι δύο μοναχοί θεώρησαν την αποκάλυψη της Παναγίας, μέσω της εικόνας, ως σημάδι και αποφάσισαν να φτιάξουν στο σημείο που την βρήκαν ένα κελί.

Έτσι μπήκαν τα «θεμέλια» για την ιερά Μονή της Παναγίας Σουμελά, που κατά τον ξεριζωμό των Ποντίων από την περιοχή, καταστράφηκε από τους Τούρκους. Η μονή αλλά και η ιερή εικόνα πήραν το όνομα Σουμελά, από το όρος Μελά και το ποντιακό «σου», που σημαίνει εις το/ στο. Δηλαδή, η Παναγία «στο Μελά». Θαυματοουργή ήταν σύμφωνα με την εκκλησιαστική παράδοση και η φυσική ύδρευση του μοναστηριού, καθώς οι μοναχοί είδαν να αναβλύζει νερό από τους απόκρημνους γρανιτένιους βράχους. Στα μέσα του 1800 η μονή απέκτησε έναν μεγάλο ξενώνα με 72 δωμάτια και άλλους χώρους, όπως βιβλιοθήκη, γραφεία και άλλες εγκατα-

στάσεις. Κατά καιρούς η μονή γνώρισε ενεργές, αλλά και την εύννοια αυτοκρατόρων, ακόμα και μουσουλμάνων, που έβλεπαν το μοναστήρι σαν Θεία Πρόνοια.

Η καταστροφή και το θάψιμο της εικόνας

Το 1922, οι Τούρκοι στη γενοκτονία των Ποντίων έκαψαν το μοναστήρι, ώστε να αφανίσουν εντελώς

το ελληνικό στοιχείο από την περιοχή. Πριν βάλουν φωτιά, είχαν αρπάξει όλα τα πολύτιμα κειμήλια της μονής. Οι μοναχοί, όμως, που είχαν προβλέψει το χτύπημα των Τούρκων, είχαν φροντίσει να κρύψουν την εικόνα της Παναγίας Σουμελά, καθώς και άλλα κειμήλια, όπως το Ευαγγέλιο του Οσίου Χριστόφορου και έναν Σταυρό από Τιμίο Ξύλο, που είχε δωρίσει στη Μονή ο αυτοκράτορας Μανουήλ Γ' της δυναστείας των Κομνηνών.

Τα ιερά αντικείμενα θάφτηκαν στο παρεκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας που βρισκόταν σε απόσταση 2 χιλιομέτρων από το μοναστήρι.

Οι Έλληνες του Πόντου ξεριζώθηκαν, αλλά τα κειμήλια έμειναν πίσω για περίπου δέκα χρόνια. Το 1930, ο μητροπολίτης Ξάνθης Πολύκαρπος Ψωμάδης και ο τότε υπουργός Πρόνοιας, Λεωνίδας Ιασωνίδης, απευθύνθηκαν στον πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο για να ασχοληθεί με το ζήτημα των θαμμένων κειμηλίων.

Τότε ο Τούρκος ομόλογος του Βενιζέλου, ο Ισμέτ Ινονού, δέχτηκε να πάει στην περιοχή της μονής μια αντιπροσωπεία Ελλήνων και να αναζητήσει τα κειμήλια. Υπό την καθοδήγηση του αρχιμαν-

Η εικόνα της Παναγίας Σουμελά του Πόντου

δρίτη Αμβρόσιου, ο οποίος ήταν ένας από τους τελευταίους μοναχούς της μονής Παναγίας Σουμελά, βρέθηκαν και ξεθάφτηκαν τα ιερά αντικείμενα. Τα κειμήλια μεταφέρθηκαν στην Αθήνα στο βυζαντινό μουσείο, όπου παρέμειναν έως το 1951. Τότε η εικόνα φιλοξενήθηκε για λίγο στο σωματείο Παναγίας Σουμελά για να τοποθετηθεί επίσημα, τον Αύγουστο του 1952, στον Ιερό Ναό Νέας Παναγίας Σουμελά, που χτίστηκε στις πλαγιές του Βερμίου.

Με ανακοίνωσή του το 2023, το Οικουμενικό Πατριαρχείο ενημερώνει πως δόθηκε τελικά άδεια, για την πραγματοποίηση Θείας Λειτουργίας τον δεκαπενταύγουστο στην Παναγία Σουμελά του Πόντου

Το 2010 ήταν η πρώτη φορά ύστερα από 88 έτη που το μοναστήρι λειτούργησε ξανά ως εκκλησία, καθώς τα τελευταία χρόνια είχε μετατραπεί σε μουσείο. Οι κρατούντες, προσδοκώντας να βελτιώσουν την εικόνα τους ως προς το σεβασμό των θρησκευτικών ελευθεριών, αλλά και να αυξήσουν τα οικονομικά οφέλη από την αύξηση των τουριστών στην περιοχή, έδωσαν άδεια στο Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως να τελεστεί στη μονή Λειτουργία για την γιορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στις 15 Αυγούστου 2010.

Οι λέξεις Παναγία Σουμελά επισημαίνουν εμβληματικά όλη τη χριστιανική ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού, το κλέος και τις χαρές του, τα ηρωικά κατορθώματα των Ακριτών και την Αυτοκρατορία των Μεγαλοκομνηνών της Τραπεζούντας, τους θρόλους, τα τραγούδια και τους λεβέντικους χορούς του, το πνεύμα του και την καρδιά του. Δύο λέξεις που συμβολίζουν και εκφράζουν τον Ποντιακό Ελληνισμό, που σηματοδοτούν την μαρτυρική του πορεία στο χωροχρόνο, καθώς του στερήθηκε το δικαίωμα να κατοικεί στην ιστορική του Πατρίδα, όπου εκεί, στα παράλια του Εύξεινου Πόντου, ανέπτυξε για τρεις χιλιάδες χρόνια έναν σημαντικότατο πολιτισμό.

Τανωμένο Σορβά

Είδος σούπας από την περιοχή Σοχούμ της Μαύρης θάλασσας. Οι κάτοικοι της περιοχής κατανάλωναν τη σούπα αυτή για πρωινό συνήθως, καθώς θεωρούνταν πολύ υγιεινό και χορταστικό γεύμα. Το βασικό συστατικό της σούπας είναι το κορκότο, ένα είδος σιταριού που θυμίζει πλιγούρι, το οποίο έβραζαν αρχικά με νερό σε μία κατσαρόλα. Στη συνέχεια το αφήναν να κρυώσει λίγο και διέλυναν μέσα στο ζουμί από την κατσαρόλα λίγες κονταλιές της σούπας στραγγιστό γιαούρτι και λίγο αλάτι. Το μίγμα του γιαουρτιού το ανακάτευαν με το κορκότο πολύ καλά, ώστε να μη σβολιάσει. Σε ένα άλλο σκεύος έλιωναν λίγες κονταλιές αγελαδινό βούτυρο, το οποίο αφήναν να τσιγαριστεί καλά, έτριβαν ξερό δού-

Πετρίδου Βάσω, Πολιτιστικός Σύλλογος Ποντίων Νέας Χηλής - Άγιος Γεώργιος

Η Μικρασία όπως τη γνώρισα...

Διήγημα του μαθητή
Αλλοίμονου Ευστράτιου
Νεκτάριου

Άλλη μια σχολική χρονιά τελείωσε. Ένα αίσθημα ανακούφισης και γαλήνης με διακατείχε, όσο σκεπτόμουν πως τους επόμενους τρεις μήνες θα τους περνούσα δημιουργικά. Σήμερα δεν ακολούθησα τους φίλους μου στην αλάνα, όπως ειθίσται την τελευταία σχολική μέρα. Αντιθέτως, πήρα την άγουσα για το σπίτι του παππού μου. Άλλωστε, κάθε μέρα ακολουθώ το ίδιο δρομολόγιο μέσα από τα γραφικά στενά της Μυτιλήνης, κάτι που τα φθαρμένα παπούτσια μου υποδηλώνουν. Ανοίγοντας την πόρτα του σπιτιού του, τον αντίκρισα θλιμμένο. Το ίδιο συμβαίνει τους τελευταίους τρεις μήνες. Κάθε φορά που τον επισκέπτομαι, τον βρίσκω θλιμμένο, μπροστά από το παράθυρο να αγναντεύει το μαγευτικό Αιγαίο και να προσπαθεί μέσα από το ομιχλώδες τοπίο να διακρίνει τις στιλπνές παρυφές των βουνών της Μικρασίας, ώστε να θυμηθεί την “αρχοντική” ζωή του εκεί. Κυρίως όμως, αναπολεί τη γυναίκα του, την Ευγενία, που δε γνώρισα ποτέ. Τον πλησίασα και εκείνος με περίσσια χαρά αναφώνησε:

-Σου έχω μια έκπληξη, Στρατή. Μια έκπληξη αξέχαστη.

Έκανε μια παύση, βήχοντας ακατάπαυστα -μάλλον θα κρύωσε σκέφτηκα- και συνέχισε:

- Θυμάσαι φέτος στο σχολείο για ποιο

πράγμα σας μίλησαν και σου έκανε εντύπωση, με ρώτησε όντας σίγουρος πως το γνωρίζω.

-Μα, φυσικά παππού μου. Για την εθνική τραγωδία, για τη μικρασιατική καταστροφή. Για αυτά που έζησες εσύ και η... σταμάτησα γιατί το όνομα της συγχωρεμένης Ευγενίας, της γιαγιάς μου, πάντα έθλιβε τον παππού μου.

-Λοιπόν, φεύγουμε για τη Σμύρνη. Οι δύο μας, με πληροφόρησε ο παππούς μου και έστρεψε προς το δωμάτιό του.

“Αυτό το δώρο δεν το περίμενα”, σκέφτηκα. Ήθελα πολύ να πατήσω στα χώματα αυτά και να αντικρίσω τα μέρη, για τα οποία τόσο καιρό η δασκάλα στο σχολείο μάς μιλούσε.

Με αυτά και με εκείνα οι μέρες έφτασαν. Ο παππούς μου θέλησε να κάτσουμε στην πλώρη του βαποριού για να απολαύσει τη θέα. Όσο προσεγγίζαμε τη Σμύρνη, ένα δέος περιέβαλε την καρδιά μου. “Φτάσαμε”, φώναξα τον παππού μου, που είχε παραδοθεί στην αγκαλιά του Μορφέα. Σηκώθηκε και κατέβηκε από το πλοίο. Πάτησε το πόδι του στη γη, έπεσε κάτω και φίλησε το χώμα. Ήταν η πρώτη φορά που ο παππούς μου, έπειτα από τον ξεριζωμό, ξαναπάτησε στην Προκυμαία της Σμύρνης. -Παππού, γιατί κλαις, αναρωτήθηκα, μα εκείνος παρέμεινε σιωπηλός. Με έπιασε από το χέρι και ξεκινή-

σαμε να περιηγούμαστε στα στενά της Σμύρνης. Στην αρχή περάσαμε από μια οδό -του Αγίου Γεωργίου με πληροφόρησε- μα δε ξέρω αν είναι έτσι ακόμα. Σε αυτό το σημείο, ο παππούς μου ξεκίνησε να ξετυλίγει το νήμα της δικής του ζωής και περιπέτειας. «Εδώ παντρεύτηκαν οι γονείς μου. Εδώ βαπτίστηκα. Εδώ παντρεύτηκα την Ευγενία μου.», μουρμούρισε με αναστεναγμό. Όσο μιλούσε προσπαθούσα να βρω για ποιον ναό μιλά, μα μάταια. «Μην προσπαθείς», μου είπε. «Κάηκε, ολοσχερώς. Ο ναός “διαμάντι” του Αγίου Γεωργίου.».

Συνεχίσαμε τη διαδρομή μας, ώσπου ο παππούς μου σταμάτησε τον βηματισμό του και πάγωσε. Διαισθάνθηκα την αμηχανία του. Ξεκίνησε να τρέμει και ένα δάκρυ κύλησε από το μάτι του και αγκάλιασε το μάγουλό του. Δεν κατάλαβα το γιατί. Βρισκόμασταν μπροστά από ένα ξύλινο σπίτι:

-Παππού, τι έπαθες, ρώτησα καθώς είχε ξεκινήσει να κλαίει σπαρακτικά και να γίνεται κατακόκκινος.

-Στρατή μου. Πάντα ήθελα να στα διηγηθώ αυτά. Η μαμά σου και ο μπαμπάς σου τα γνωρίζουν. Όμως εσύ ήσουν πολύ μικρός. Τώρα βέβαια είναι η κατάλληλη στιγμή.

Πήρε μια βαθιά ανάσα και ξεκίνησε. Για αυτά που μου είπε, σίγουρα δεν ήμουν έτοιμος:

«Αυτό ήταν το σπίτι του αδερφού μου. Το πρωί της 9ης Σεπτεμβρίου του 1922,

έφιπποι Τσέτες, μαυροφορεμένοι, ξεκίνησαν επιδρομή στην πόλη. Από το φόβο μου πήρα τη μαμά σου και τη γιαγιά σου και ήρθα να κρυφτούμε με τον αδερφό μου, που είχε γνωριμίες στο Προξενείο. Σκέφτηκα ότι θα μπορούσε να μας σώσει. Το τούρκικο ιππικό περνούσε με έπαρση μπροστά από την προκυμαία και ήδη είχαν ξεκινήσει οι σφαγές. Γυναίκο-παιδα φώναζαν, έκλαιγαν. Από το παράθυρο αντίκριζα πτώματα να έχουν

πλημμυρίσει τα άλλοτε γεμάτα κόσμο και ζωή σοκάκια. Τι μαρτύρια! Βιασμοί, δημόσιος εξευτελισμός, βιαιότητες. Μέσα στην αναταραχή, ο αδερφός μου έτρεξε κρυφά στο Προξενείο για να ρωτήσει για διαθέσιμα καράβια αναχώρησης για την Ελλάδα. Ο τότε πρόξενος του εξασφάλισε θέσεις σε κάποιο που αναχωρούσε σε δύο ώρες.».

Ο παππούς μου έκανε μια παύση. Συλλογίστηκε. Στο πρόσωπό του είχε σχηματιστεί ένα αίσθημα ντροπής και τύψεων. Αναρωτήθηκα γιατί, αφού όλα πήγαιναν καλά μέχρι τότε, μα εκείνος συνέχισε:

«Ο αδερφός μου επέστρεψε και μου είπε πως θα πρέπει να κρυφτούμε καλά για δύο ώρες και έπειτα να αναχωρήσουμε.

Όμως σε μένα καρφώθηκε η ιδέα πως θα πρέπει να πάμε στο Προξενείο για κάλυψη. Στο σπίτι φοβόμουν. Μάλιστα, η φωτιά που άναψε στο άλλο άκρο της πόλης μάς πλησίαζε απειλητικά.

Ο αδερφός μου αρνήθηκε κατηγορηματικά λέγοντας πως αυτό θα ήταν άκρως επικίνδυνο, όμως δεν του έδωσα σημασία. Πήρε ο καθένας μας από έναν μπόγγο και ξεκινήσαμε. Η διαδρομή ήταν απλή. Η έγκυος γιαγιά σου δυσκολευόταν βέβαια να τρέξει, όμως το έκανε για να σωθούμε.

Το πρώτο τετράγωνο το διασχίσαμε απαρτήρητοι αφού υπήρχε πολύς κόσμος και υπερβολικός καπνός από τη φωτιά που έκαιγε τα πάντα στο διάβα της. Κάποια στιγμή, ο χρόνος για εμένα πάγωσε. Το ρολόι σταμάτησε και εκείνη η στιγμή σημάδεψε τη ζωή μου για πάντα. Άκουσα βήματα αλόγων από πίσω μου και, όταν γύρισα το βλέμμα μου, είδα δύο Τσέτες να αρπάζουν την Ευγενία και να τη τραβούν στο απέναντι σπίτι. “Αυτό ήταν”, αναφώνησα! Έτρεξα να τη σώσω, μα με χτύπησαν. Ζαλίστηκα και έπεσα κάτω. Όταν σηκώθηκα ήταν πλέον αργά. Την είχαν σκοτώσει. Το ίδιο και τον αδερφό μου, που προσπάθησε να τη σώσει.»

Ο παππούς μου γύρισε και με κοίταξε. Ίσως κατάλαβε τον πόνο που ένιωθα. Η καρδιά μου χτυπούσε σαν τρελή, καθώς ήθελα να μάθω τη συνέχεια της ιστορίας. Ο παππούς μου με τρεμάμενη φωνή συνέχισε τη διήγησή του:

«Για μια στιγμή τότε σάοτισα. Αυτές οι εικόνες χαραχτήκαν για πάντα στο μυαλό μου. Ξέρεις γιατί; Οι φανατικοί άνθρωποι θολώνουν... η κρίση τους επηρεάζεται και οδηγούνται στο να χτυπούν, να βασανίζουν, να σκοτώνουν. Αυτό, όμως,

Προσφυγόπουλα στη Μυτιλήνη.
Από τη συλλογή φωτογραφιών του κ. Χατζόπουλου Κ.

Από τη συλλογή φωτογραφιών του κ. Χατζόπουλου Κ.

που δεν κατανοούν είναι πως ό,τι και να γίνει, θα πεθάνουν μαζί, ενωμένοι, και θα λογοδοτήσουν στον ίδιο Θεό. Ξεκόλλησα λίγο από τις σκέψεις μου και έπεσα κάτω, δάκρυσα. Εγώ έφταιγα, μόνο εγώ. Έχασα μέσα σε λίγα λεπτά ό,τι πιο πολυτιμότερο. Τρεις ψυχές. Τη γυναίκα, τον αδελφό μου και το αγέννητο παιδί μου. Και φυσικά δεν ήμουν ο μόνος...»

Φίλησα το κάτασπρο μάγουλο της Ευγενίας μου και τη χάιδεψα απαλά. Την έχασα για πάντα! Ο σπαραγμός μου διακόπηκε όταν άκουσα ένα παιδικό κλάμα. Ήταν η μαμά σου.. η μαμά σου, Στρατή. Τριών-τεσσάρων χρονών τότε.. η αθώα της ψυχή ποτίστηκε σε μια μέρα με την οργή και το μίσος των ανθρώπων. Την έπιασα από το χέρι μου και φτάσαμε... εδώ».

Ασυναίσθητα, είχαμε ήδη περπατήσει με τον παππού μου για πολλά χιλιόμετρα και φτάσαμε στο ακριβές σημείο αναχώρησής τους. Ανατολικά της Προκυμαίας. Ο ίδιος συνέχισε:

«Ανεβήκαμε σε ένα καϊκι γύρω στα 100 άτομα και ξεκινήσαμε για τη Μυτιλήνη. Καθώς απομακρυνόμασταν από το αρχοντικό κέντρο του Ελληνισμού, συλλογίζομαι πως εκεί άφησα το άλλο μου μισό· όλα αυτά που με έκαναν χαρούμενο. Οι λειτουργίες στον Άι-Γιώργη, οι ξέγνοιαστες βόλτες στην παραλία, ο αδελφός μου και κυρίως η αγαπημένη μου Ευγενία. Τους άφησα εκεί, για πάντα· άθαφτους, άκλαινους, απένθητους. Οι ενοχές με έπνιγαν ολοένα και πιο πολύ. Πάει η Σμύρνη, καταστράφηκε, κάηκε. Απο-

Από τη συλλογή φωτογραφιών του κ. Χατζόπουλου Κ.

μακρυνόμασταν όλο και πιο πολύ και η έντονη, δυσάρεστη οσμή του καπνού υποσκιαζόταν από την εύοσμη ευωδιά του πελαγίσιου αέρα...».

Οι μέρες πέρασαν και γυρίσαμε στη Μυτιλήνη. Ο χρόνος κυλούσε και μέρες μετά, καθώς καθόμουν στο δωμάτιο χαμένος στις σκέψεις μου, μπήκε η μαμά μου. Ένωσα πως δεν ήταν για καλό. Ψέλλισε πως πρέπει να πάμε στο σπίτι του παππού αμέσως. Δε μου είπε γιατί.

Εκεί είδα όλους τους φίλους του πάνω από το κρεβάτι του. Και εκείνον απότομα γερασμένο, χωρίς πολλά μαλλιά, ρυτιδιασμένο, χλωμό, ταλαιπωρημένο, μα πάντοτε λαμπερό μόλις με έβλεπε: «Ο καρκίνος τον διέλυσε», άκουσα να λένε οι γείτονες.

Εγώ γιατί δεν ήξερα τίποτα; Γιατί δε μου το είπε η μαμά μου;

Ο παππούς μου, πάντα γαλήνιος και προσηνής, με τη στιβαρή και ανακουφιστική φωνή του, με κάλεσε δίπλα του:

«Στρατή μου, σε ευχαριστώ. Σε ευχαριστώ για το ταξίδι των ονείρων που μου προσέφερες, σε ευχαριστώ που με συνόδευες και άκουσες την ιστορία μου...».

Τα χέρια μου άρχιζαν να τρέμουν· δεν ένιωθα το σώμα μου πλέον. Σαν να μιλούσαν μόνο οι ψυχές μας:

«Θυμάσαι εκείνα τα λόγια που είπα τότε. Μη στεναχωριέσαι. Ήρθε η ώρα, έπειτα από τόσα χρόνια μπροστά από το σκουριασμένο παράθυρο προσπαθώ-

ντας να ανακαλέσω στη μνήμη μου τη γιαγιά σου, να πάω κοντά της. Ο Θεός με καλεί. Μετάνιωσα για όλα μου τα λάθη, μα τώρα βλέπω καθαρία. Σου εύχομαι αγόρι μου να μη ζήσεις ποτέ αυτά που πέρασα εγώ. Μια χάρη μόνο σου ζητώ: να μη ξεχάσεις ποτέ την ιστορία μου και τους προγόνους σου. Όπου κι αν βρίσκεσαι να τη διαδίδεις και να μιλάς για τη Μικρασία, που κάποτε ήταν το κέντρο της αγάπης, αφού ζούσαν πολλές φυλές μαζί· όμως σε μια νύχτα καταστράφηκε.»

Εκείνη τη στιγμή κοίταξε προς τον ουρανό και αναφώνησε:

«Έρχομαι Ευγενία μου, έρχομαι αδερφέ μου. Ξέρω πως με συγχωρήσατε και έρχομαι να επανορθώσω», και έφυγε από τη ζωή.

Η νέα σχολική χρονιά άρχισε την επομένη και πράγματι αυτό που τόσο επιθυμούσα βγήκε αληθινό: πέρασα το καλοκαίρι μου δημιουργικά. Δεν ένιωθα πλέον πόνο για τον παππού μου, μιας και γνωρίζω πως από εκεί ψηλά είναι ευτυχισμένος και με προσέχει.

Η πρώτη έκθεση της χρονιάς ήταν για τις καλοκαιρινές μας εμπειρίες. Η δική μου έκθεση ήταν λίγο διαφορετική: έφερε τον τίτλο “Η Μικρασία όπως τη γνώρισα”. Πολλοί μπορεί να μπερδεύονται. Δεν έγραψα τίποτα για τους εμβληματικούς ναούς, τα κτήρια, τους γραφικούς καφενέδες. Αυτά είναι άψυχα, κάηκαν, χάθηκαν σε μια νύχτα. Τελικά, αυτό που θα θυμίζει σε μένα τη Μικρασία είναι οι άνθρωποι και η ιστορία τους. Η αρχοντική ζωή τους, η οδυνηρή και επίπονη αποκαθίλωσή τους, οι τύψεις των επιζώντων και το δυσβάσταχτο μέλλον. Πολλοί Μικρασιάτες χάθηκαν σε μια μέρα, πολλοί επέζησαν αφήνοντας πίσω στην καμένη γη θρυμματισμένη τη ζωή τους και τους ανθρώπους που αγάπησαν και έχτισαν τη ζωή τους από την αρχή...

Παρόλα αυτά, όμως, οι Μικρασιάτες και η κουλτούρα τους δε χάθηκαν. Πώς άλλωστε θα μπορούσαν να χαθούν! Βρίσκονται δίπλα μας, διατηρώντας ζωντανό τον Ελληνισμό της Ανατολής. Ακόμη κι εμείς, οι Μυτιληνιοί, αγναντεύουμε τα παράλια απέναντι με δέος, καθώς αναπολούμε το υπέρτατο κέντρο του πολιτισμού εκεί. Το κέντρο της πνευματικής ανάπτυξης και της διάδοσης των ύψιστων αξιών. Αυτό για μένα είναι η Μικρασία. Και ο παππούς μου με βοήθησε να το καταλάβω. Με βοήθησε να μυηθώ στην ιστορία των Μικρασιατών και τώρα να θέλω να τη διαδώσω. Από σήμερα νιώθω Μικρασιάτης.

Αιώνια η μνήμη στους Μικρασιάτες! Αιώνια η μνήμη στον αξέχαστο παππού μου, τον Στρατή!

Τα κλασικά σμυρναίικα σουτζουκάκια

Υλικά, Μερίδες: 4

- 1/2 κιλό κιμάς ανάμεικτος (μισός μοσχάρις, μισός χοιρινός)
- 3-4 σκελίδες σκόρδο, λιωμένες
- 2 φέτες ψωμί, μουσκεμένες και καλά στυμμένες
- 1/2 κουτ. γλυκού κύμινο
- 60 ml λευκό κρασί, ξηρό
- 1 αυγό, ελαφρώς χτυπημένο
- 80 ml ελαιόλαδο + για το τηγάνισμα
- αλάτι, πιπέρι
- αλεύρι για το τηγάνισμα

Για τη σάλτσα

- 500 γρ. τριμμένα ντοματάκια κονσέρβας
- 1/2 κουτ. γλ. ζάχαρη
- 1/8 κουτ. γλ. κανέλα
- 1/8 κ. γλ. κύμινο, σε σκόνη
- 80 ml ελαιόλαδο
- 2 κ. σούπ. βούτυρο αγελάδας
- αλάτι, πιπέρι

Διαδικασία

1. Για να φτιάξουμε τα σμυρναίικα σουτζουκάκια ξεκινάμε ανακατεύοντας σε ένα μπολ καλά τον κιμά, το ψωμί, το σκόρδο, το αυγό, το κύμινο, το κρασί, το ελαιόλαδο και αλατοπίπερο.
2. Ζυμώνουμε για 5-6 λεπτά, μέχρι να ενωθούν τα υλικά και να προκύψει ένα αφράτο μείγμα.
3. Πλάθουμε το μείγμα σε σουτζουκάκια. Τα αλευρώνουμε ελαφρώς.
4. Ζεσταίνουμε καλά ένα μεγάλο τηγάνι σε μέτρια προς δυνατή φωτιά και ρίχνουμε λίγο ελαιόλαδο ή βούτυρο.
5. Βάζουμε τα σουτζουκάκια και τα σοτάρουμε, ώστε να ροδίσουν ομοιόμορφα.

Σάλτσα

1. Σε μια ρηχή και φαρδιά κατσαρόλα ζεσταίνουμε το λάδι και το βούτυρο σε μέτρια προς δυνατή φωτιά, προσθέτουμε τα ντοματάκια με 1 φλιτζ. τσαγιού νερό και, μόλις το υγρό πάρει μία βράση, ρίχνουμε τη ζάχαρη, την κανέλα, το κύμινο, αλάτι και λίγο φρεσκοτριμμένο πιπέρι.
2. Μετριάζουμε τη φωτιά και σιγοβράζουμε τη σάλτσα, με ξεσκέπαστο σκεύος, για περίπου 5-6 λεπτά.

Τέλος, βάζουμε προσεκτικά τα σουτζουκάκια στην κατσαρόλα με τη σάλτσα και μαγειρεύουμε σε χαμηλή φωτιά για περίπου 5-6 λεπτά ακόμα.

Από τον Γαστρονόμο, εφημ. Καθημερινή

“Η παράδοση μας διδάσκει...”

**Μητροπολίτης Αλεξανδρούπολης
Τραϊανούπολης & Σαμοθράκης
κ. κ. Άνθιμος**

Σεβασμιώτατε για ποιους λόγους η Ιστορική Μονή της Παναγίας Σουμελά θεωρείται σύμβολο του Ποντιακού ελληνισμού;

Ο Ποντιακός ελληνισμός ήταν πάντοτε μακριά από τη μητροπολιτική Ελλάδα. Η εικόνα της Παναγίας Σουμελά έφθασε στο όρος Μελά από την Αθήνα. Η Αθήνα όμως ήταν μακριά και εκείνα τα χρόνια το ταξίδι δεν ήταν εύκολο μέχρι τον Εύξεινο Πόντο. Γι' αυτό διαισθάνομαι ότι οι Πόντιοι, μέσω της διαδρομής της Παναγίας στο όρος Μελά, μέσω των συμβόλων και της ιστορίας της, ένιωθαν ότι έρχονται πιο κοντά στην Ελλάδα και στους Έλληνες. Έτσι, η σύνδεσή τους με την ιστορική Μονή της Παναγίας Σουμελά, τους έκανε να νιώθουν πιο κοντά στην Πατρίδα.

Ποια ήταν η εθνική, κοινωνική και πνευματική επιρροή της Μονής της Παναγίας Σουμελά επί 17 αιώνες στον ελληνισμό και τον χριστιανισμό της περιοχής μέχρι την μικρασιατική καταστροφή;

Φαίνεται ότι ήταν ένα κέντρο. Από όλο τον Πόντο, τις παράλιες πόλεις και τα ορεινά μέρη, οι Έλληνες θεωρούσαν σαν ένα ιερό προσκύνημα της ζωής τους το να επισκεφθούν την Παναγία στο όρος Μελά. Υπάρχουν μαρτυρίες και καταγραφές που αναφέρουν ότι ένας μεγάλος αριθμός επισκεπτών συγκεντρωνόταν από την ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου στη Μονή. Έτσι, λοιπόν, λειτουργήσε σαν ένα κέντρο του χριστιανισμού, αλλά συγχρόνως και του ελληνισμού. Εκεί κατοικούσαν Έλληνες και άλλοι λαοί με διαφορετικές παραδόσεις, καταγωγή, ήθη και έθιμα. Οι δικοί μας, θέλοντας να κρατήσουν την ταυτότητά τους, κατέφευγαν στην Παναγία, σαν ένα ορατό σημείο σύνδεσης, στο οποίο συναντιούνταν δάσκαλοι, ιερείς, προύχοντες και συζητούσαν όλοι μαζί σημαντικά, αλλά ακόμα και απλά θέματα της καθημερινότητάς τους. Δηλαδή, το προσκύνημα λειτουργούσε και σαν μία τοπική συνέλευση. Οι Οθωμανοί δεν άφηναν να συγκεντρώνονται οι Έλληνες, φοβούμενοι τις επαναστάσεις. Έτσι οι Έλληνες βρίσκονταν μέσα στους ναούς, στην Παναγία, για να λύσουν όλα τα θέματα της κοινότητας και να αποφασίσουν για όλο τον ελληνισμό της περιοχής. Εκείνη την εποχή η Μονή της Παναγίας Σουμελά ήταν ο μόνος χώρος που μπορούσαν να συζητήσουν χωρίς να τους υποπευθούν οι Τούρκοι, ήταν δηλαδή ο χώρος που πραγματοποιούνταν ένα είδος εσωτερικού συνεδρίου, σύναξης, όπου οι Έλληνες μάθαιναν τι συμβαίνει στην ευρύτερη περιοχή, σε όλον τον ελληνισμό, ανταλλάσσοντας απόψεις και προγραμματίζοντας τα μελλοντικά τους βήματα.

Η Μονή της Παναγίας Σουμελά αποτέλεσε σταυροδρόμι πολιτισμών και σημείο συνάντησης χριστιανών και μουσουλμάνων της περιοχής. Ποια ήταν τα σημεία που ένωναν τους δύο λαούς μέχρι την περίοδο του διωγμού των Ελλήνων της Ανατολής;

Επειδή το πρόσωπο της Παναγίας αναφέρεται με πολύ σεβασμό και στο Κοράνι, γι' αυτό και οι μουσουλμάνοι σέβονταν και σέβονται ακόμη την

Παναγία. Δεν είναι η εικόνα η θαυματουργή που έχει κάποιες διαφορετικές δυνάμεις. Είναι η πίστη των ανθρώπων. Έχουμε μαρτυρίες, λοιπόν, από μουσουλμάνους και Τούρκους περιηγητές που περιγράφουν πως το ταξίδι από διάφορα μέρη της Τουρκίας μέχρι την Παναγία Σουμελά δεν ήταν τότε εύκολο. Οι επισκέπτες, χριστιανοί και μουσουλμάνοι, αψηφώντας τους κινδύνους και το πόσο χρονοβόρο ήταν το ταξίδι εκείνη την εποχή, έφθαναν στο μοναστήρι, έμεναν εκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, εξομολογούνταν, έκαναν λειτουργίες, τρισάγια, μνημόσυνα, γάμους, βαφτίσεις και επέστρεφαν στον τόπο τους. Γι' αυτούς ήταν ένα ταξίδι ζωής. Ακόμη και σήμερα, για τους Τούρκους που έρχονται από τη γειτονική μας χώρα, η Παναγία είναι ένα γλυκύτατο πρόσωπο που ξέρουν τη σημασία και τον ρόλο της. Δεν είναι πολύ συνηθισμένο ένα θρησκευτικό σημείο να γίνεται αφορμή να συγκεντρωθούν άνθρωποι, όχι μόνο χριστιανοί αλλά και από διάφορες θρησκείες. Γιατί ο Χριστός μας δεν διώχνει κανέναν, θεωρεί το ίδιο παιδιά του όλους μας, ανεξάρτητα αν ο καθένας έχει επιλέξει μία άλλη θρησκεία ή συνέβη να γεννηθεί με αυτήν.

Με ποιον τρόπο συνέβαλαν οι χριστιανοί ορθόδοξοι Έλληνες της Ανατολής στην εξελικτική πορεία της ελληνικής χριστιανικής παράδοσης της χώρας μας μετά τον ξεριζωμό των Ελλήνων Ποντίων;

Όταν ήρθαν εδώ μετά τον ξεριζωμό οι Πόντιοι, έφεραν μία άλλη κουλτούρα και μία γλώσσα που δεν ήταν εύκολη και δεν είναι ακόμα. Έχει πάρα πολλές αρχαιοελληνικές λέξεις που τις κράτησαν στην πρωταρχική τους μορφή, χωρίς να πάρουν τη νεοελληνική τους χροιά. Έφεραν και κάποια έθιμα που είχαν να κάνουν με την καθημερινότητά τους, τα οποία μας ξάφνιασαν ευχάριστα. Το σημαντικότερο είναι ότι Πόντιοι που ήρθαν με την Μικρασιατική Καταστροφή έφεραν στην Ελλάδα μία δυνατή πίστη, ένα εθνικό φρόνημα, καθώς κατάφεραν ως γνήσιοι Έλληνες να διατηρήσουν για πολλά χρόνια όλα τα ιερά μας σύμβολα ζωντανά. Μετέφεραν τα έθιμα, τους χορούς, τα μουσικά τους όργανα, την καθημερινότητά τους. Μερικές φορές πιο ισχυρός ήταν ο ρόλος της γυναίκας μέσα στην ποντιακή οικογένεια. Όλα αυτά τα έθιμα και όλα αυτά τα γονίδια των Ποντίων λειτουργήσαν σαν μία αιμοδοσία στον ελληνισμό της μητροπολιτικής Ελλάδας. Πολιτιστική αιμοδοσία, πολιτιστικό φιλί της ζωής θα έλεγε κανείς. Πράγματι έφεραν πολύ δυνατά στοιχεία και μας βοήθησαν πάρα πολύ. Ήταν πάρα πολύ σημαντικός ο ερχομός τους.

Παράδοση - Ταυτότητα - Μνήμη: Με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι η παιδεία και ο χριστιανισμός μπορεί να καλλιεργήσει αξίες οι οποίες σχετίζονται με τις τόσο σημαντικές αυτές έννοιες στους σημερινούς νέους;

Παράδοση, όπως λέει ο τραγουδιστής Διονύσης Σαββόπουλος, είναι αυτό που παραδίνουμε. Καμιά φορά οι νέοι Έλληνες νομίζουμε ότι η παράδοση είναι κάτι παλιό που έρχεται από το παρελθόν και ότι είμαστε υποχρεωμένοι να το αποδεχτούμε. Παράδοση είναι αυτό που το ζω, είναι ωραίο, το χαίρομαι, με βοηθάει, με κάνει χαρούμενο και αποφασίζω να το μάθω στα παιδιά μου. Η παράδοση κρύβει μέσα της τεράστιο πολιτισμό και μας διδάσκει. Το ίδιο συμβαίνει και με την πίστη. Οι γονείς επιλέγουν να μεταδώσουν στα παιδιά τους τις αξίες του χριστιανισμού, όπως ακριβώς τους μαθαίνουν τη γλώσσα, έναν χορό ή να γεύονται ένα φαγητό. Όλα αυτά είναι παράδοση, όπως και η Ακολουθία των Χαιρετισμών. Όλα αυτά λοιπόν μας δίνουν μία ταυτότητα, όπου και να είμαστε. Η ταυτότητα δεν είναι ένας ξερός αριθμός που έχουμε, είναι ένας κόσμος ολόκληρος. Την ταυτότητά μας δεν την ξεχνάμε. Είναι η ιστορική μας μνήμη, η πολιτιστική μας μνήμη. Περνάει από γενιά σε γενιά. Αυτή είναι η ομορφιά των Ελλήνων! Ο χριστιανισμός και η παιδεία μας καλλιεργούν την ταυτότητά μας. Ακόμα και πριν από τον Χριστό η παιδεία μας έκρυβε ανθρωπιστικά μυστικά και πολύ ωραία μηνύματα, όπως για παράδειγμα μέσα από την αρχαία Ελληνική μυθολογία και τις αρχαίες τραγωδίες. Μετά, με τον ερχομό του Χριστού, ο ελληνισμός αποδέχεται αμέσως το Ευαγγέλιο και η παιδεία μας από ελληνική γίνεται ελληνοχριστιανική με επίκεντρο τον άνθρωπο. Στην εκκλησία προσπαθούμε να αναδείξουμε την αξία που έχει ο άνθρωπος. Η παιδεία και η πίστη μας έχουν τη δύναμη να μεταδώσουν αξίες. Η παιδεία και ο χριστιανισμός, που έχουν ως επίκεντρο την αγάπη, πρέπει να διαποτίσουν τη ζωή μας. Έτσι μόνο εξελίσσεται ο πολιτισμός. Είμαστε πολλά βήματα ακόμα πίσω, προκειμένου ο πολιτισμός μας να μάθει να σέβεται τον άνθρωπο. Πολιτισμός είναι να σταθούμε δίπλα στον άνθρωπο. Γι' αυτό είναι επιτακτική ανάγκη να βρούμε τις αξίες μέσω της παιδείας και του χριστιανισμού, να αξιοποιήσουμε τα χαρίσματα που έχουμε ως Έλληνες και να εμπνεύσουμε τους νέους. Το κράτος, η οικογένεια, τα ΜΜΕ, το σχολείο, η κοινωνία πρέπει να έχουν ως στόχο την ανθρωπιστική παιδεία με βάση τη δικαιοσύνη και την αξιοκρατία.